

**Handlings- og økonomiplan
med budsjett
2020 – 2023**

Vedtatt i kommunestyret 16.12.2019

~~~~~
SØNDRE LAND
KOMMUNE

Visjon

Søndre Land - levende og landlig

Verdier

Respekt - Tillit - Mot
Stolte sammen

Hovedmål for Søndre Land samfunnet

Søndre Land er en attraktiv bo- og aktivitetskommune
for folk i alle livets faser

Innhold

Vedtak	5
1. Innledning	7
2. Organisering og styring	9
2.1. Politisk styring	9
2.2. Administrativ organisering	10
2.3. Plan- og styringssystemet.....	10
3. Rammebetingelser og organisasjon	14
3.1. Demografi, arbeidsmarked og folkehelse.....	14
3.2. Økonomi	18
3.3. Organisasjon.....	24
4. Handlingsplan 2020-2023	27
4.1. Fokusområde samfunn	27
4.2. Fokusområde brukere	31
4.3. Fokusområde medarbeidere.....	33
4.4. Fokusområde økonomi.....	34
5. Investeringsplan 2020-2023 – nye investeringsbehov	36
6. Budsjettprofil	38
7. Ledelse og felles	47
7.1. Tilstandsvurdering	47
7.2. Satsningsområder	47
7.3. Økonomiplan.....	47
8. Oppvekst	49
8.1. Tilstandsvurdering	49
8.2. Mål og satsingsområder.....	51
8.3. Økonomiplan.....	54
9. Helse, omsorg og velferd	55
9.1. Tilstandsvurdering	55
9.2. Mål og satsingsområder.....	59

9.3. Økonomiplan.....	61
10. Lokalsamfunn og stab.....	63
10.1 Tilstandsvurdering	63
10.1 Mål og satsingsområder.....	67
10.2 Økonomiplan.....	71
11. Budsjettoversikter	75
11.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – Drift (årsbudsjett 2020 og økonomiplan) 2020-2023	75
11.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2020-2023	77
11.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2020 og økonomiplan) 2020-2023	78
11.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringsutgifter i varige driftsmidler spesifisert - 2020-2023	80
11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2019-2022	83
Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger.....	85
Foreldrebetaling for barnehageplass	85
Praktisk bistand og opplæring i hjemmet	86
Hjemmevaktmester.....	86
Opphold eldresteret	87
Opphold sykehjem.....	87
Trygghetsalarmer.....	88
Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/skjenkebevillinger for enkeltanledninger	88
Kulturskole.....	88
Kinobilletter	88
Offentlig bading	89
Leie av kommunale lokaler	89
Skogsarbeider.....	90
Tomtepriser	90
Eiendomsgebyrer	91

Saksprotokoll

Utvalg:	Kommunestyret
Møtedato:	16.12.2019
Sak:	77/19

Resultat: Innstilling vedtatt

Arkivsak: 19/683

Tittel: SAKSPROTOKOLL - HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2020 - 2023

Behandling:

Ordfører redegjorde innledningsvis for formannskapets innstilling.

Rådmannen og kommunalsjef Pål Rønningen viste deretter en presentasjon med følgende hovedtema (presentasjonen ettersendes sammen med protokollen):

- Prosessen
- Status samfunnsutvikling
- Budsjettprofil
- Innsparingstiltak/omstillingsplan
- Status omstillingsplan
- Investeringsnivå
- Forslag til driftsrammer i planperioden
- Oppsummering

Det ble også vist til at det er varslet ekstraordinært kommunestyremøtet 6. januar 2020 for en videre gjennomgang og oppfølging av handlings- og økonomiplanen.

Deretter fremførte ordfører et innlegg med fokus på handlingsrommet og alternativer som kommunen har mtp den økonomiske situasjonen, samt mål og satsningsområder som ligger til grunn i den fremlagte handlings- og økonomiplanen.

I den påfølgende debatten fremkom det ulike oppfatninger og synspunkter mht kommunens økonomiske utfordringer og forslaget til handlings- og økonomiplan. Det ble i den forbindelse også påpekt viktigheten av at alle står sammen om den krevende situasjonen som kommunen står oppe i.

Rådmannen gjorde oppmerksom på at det også foreligger en felles høringsuttalelse fra Delta, Fagforbundet og Norsk Sykepleierforbund som beklageligvis ikke har blitt distribuert. Høringsuttalelsen ble utdelt i møtet (og vil bli ettersendt sammen med protokollen). Deretter kommenterte rådmannen noen av debattinnleggene.

I forbindelse med gjennomføring av avstemming, ble det etter forslag fra ordfører gjennomført punktvis votering over «hovedpunktene» (romertallene) i formannskapets innstilling.

- Innstillingens pkt. I ble enstemmig vedtatt
- Innstillingens pkt. II ble enstemmig vedtatt
- Innstillingens pkt. III ble vedtatt med 20 mot 5 stemmer
- Innstillingens pkt. IV ble vedtatt med 20 mot 5 stemmer
- Innstillingens pkt. V ble vedtatt med 24 mot 1 stemme
- Innstillingens pkt. VI ble enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Kommunestyret vedtar:

- I. Kommunestyret vedtar maksimale skatteører på inntekt og formue.
- II. Kommunestyret vedtar de kommunale avgifter og gebyrer slik disse framgår av vedlegg 1 «Kommunale satser og egenbetalinger».
- III. Kommunestyret vedtar årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikter drift i «Handlings og økonomiplan med budsjett 2020 – 2023».
- IV. 1. Kommunestyret vedtar årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikter investering i «Handlings og økonomiplan med budsjett 2020 – 2023».
2. Kommunestyret vedtar at det i 2020 tas opp lån til finansiering av anleggsmidler med inntil kr. 230 mill. Lånes tas opp som serielån med løpetid på 30 år.
3. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til videreutlån (Startlån) på kr. 10.000.000. Lånes tas opp som serielån med løpetid på 30 år.
- V. Kommunestyret vedtar de langsiktige økonomiske måltallene slik de framgår i Handlingsplanen i «Handlings og økonomiplan med budsjett 2020 – 2023».
- VI.
  1. Søndre Land kommune skal jobbe for å innføre heltid i sin organisasjon. Det skal arbeides for å øke stillinger til de som arbeider ufrivillig deltid.
  2. Rapporteringstallene for barnevern tas bort, fordi de er usikre.
  3. Invitere Magnus Nygård fra Våtmarksenteret til å komme til kommunestyret for å orientere om hva de kan bidra med i forhold til søknader om prosjektmidler i forbindelse med grønt skifte i planarbeid.
  4. Utrede mulighetene for å ta vekk barnetrygd fra grunnlaget for sosialhjelp.

1. Innledning

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2020-2023.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret i september 2014 og angir de overordnede målene for utvikling av kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen har et 12-årig perspektiv som skal følges opp med handlingsplan i årlige budsjetter og 4-årige økonomiplaner.

Handlingsplanen skal vise sammenhengen mellom de langsiktige og kortsiktige planene og sette opp konkrete delmål for å nå de overordnede målene. De ressurser kommunen har til rådighet ligger til grunn for handlingsplanen, og gjennom prioriteringen av disse ressursene i budsjett og økonomiplan, kommer det fram hvordan målene i kommuneplanen skal nås.

På bakgrunn av vedtatt handlings- og økonomiplan med budsjett, utarbeider rådmannen en virksomhetsplan som er et administrativt styringsverktøy for gjennomføring av tiltak for å nå målene i handlingsplanen.

Kommunens styringssystem er basert på rammestyringsprinsippet. Til grunn for utmåling av kommunalområdenes rammer ligger overordnede politiske prioriteringer. Kommunestyrets vedtatte rammer videreføres internt i det enkelte kommunalområde. Til grunn for viderefordelingen ligger lokale politiske prioriteringer, statlige styringssignaler og administrasjonens faglige vurderinger av innbyggernes behov for tjenester.

Inngangen til årets budsjettarbeid har vært krevende med betydelig ubalanse i driften. Dette er en situasjon som har vart over flere år, og som det er helt nødvendig å bringe til opphør. At situasjonen ikke er mer dramatisk, skyldes for en stor del at vi har betydelige fondsmidler som reserve, og at disse også gjennomgående har gitt god avkastning som har kommet driftsbudsjettet til gode.

Situasjonen i Søndre Land er ikke enestående. I de aller fleste kommuner ser vi nå at det signaliseres store innsparingsbehov for å bringe driften i balanse. Når vi da vet at Søndre Land er en svært inntektssvak kommune, er det ikke overraskende at situasjonen hos oss er krevende. Rådmannen konstaterer at det så langt har vært bred politisk enighet om ikke å innføre eiendomsskatt. Derfor har det heller ikke vært aktuelt for rådmannen i denne runden å fremme forslag om slik innføring. At så godt som alle kommuner rundt oss har sett seg nødt til å innføre eiendomsskatt, viser imidlertid at det er krevende å opprettholde et godt tjenestetilbud uten å utnytte dette inntekspotensialet.

Store deler av budsjettoverskridelsene senere år er knyttet til utgifter som er vanskelig styrbare, blant annet til det som oppfattes som nærmest rettighetsbaserte tjenester. For rådmannen er det viktig å understreke at enkeltmennesker og grupper med store behov ikke skal oppleve at de gjøres ansvarlige for budsjettkutt. Likevel vil det i fortsettelsen være helt nødvendig å gå gjennom måten tjenester tildeles og organiseres på, også der ressursbruken i utgangspunktet er rettighetsbasert.

Budsjett- og økonomiplanforslaget for perioden 2020 – 2023, slik det foreligger, er skjørt. Det betyr at det vil være nødvendig å jobbe videre med å styrke robustheten allerede rett over nyttår. I dette

arbeidet må vi ta med oss signalene fra forprosjektet til *Søndre Land i møte med framtida*. Her pekes det blant annet på viktigheten av å øke kommunens bo- og næringsattraktivitet. Ikke minst vil det ha betydning for de framtidige inntektene våre.

Erfaringene fra arbeidet i *Folkehelse Søndre Land 2025* har vist at det er mulig å oppnå resultater dersom vi evner å bryte gamle mønstre, jobber bedre tverrfaglig og jakter på løsninger. Dette er erfaringer vi må bygge videre på. I møte med framtidige utfordringer knyttet til demografi og andre forhold, er det neppe mulig å sikre en økonomisk balanse som varer over tid gjennom tradisjonelle budsjettkutt. Vi må i enda større grad satse på forebygging, mestring og rehabilitering framfor behandling. Dette er et krevende omstillingsarbeid som vil kreve mot, både politisk og administrativt.

Midt oppe i alle utfordringer, må vi likevel ikke glemme at det også er lyspunkter. Utbyggingen av Hovlitunet pågår for fullt. Når det står ferdig, vil en viktig forutsetning for å møte økningen i antall eldre være på plass. Nye boligprosjekter er under realisering flere steder i kommunen, og ikke minst står vi foran byggingen av en ny stor barnehage i Hov. Utnyttet på rett måte vil dette være bidrag til å lede utviklingen i Søndre Land kommune på rett veg.

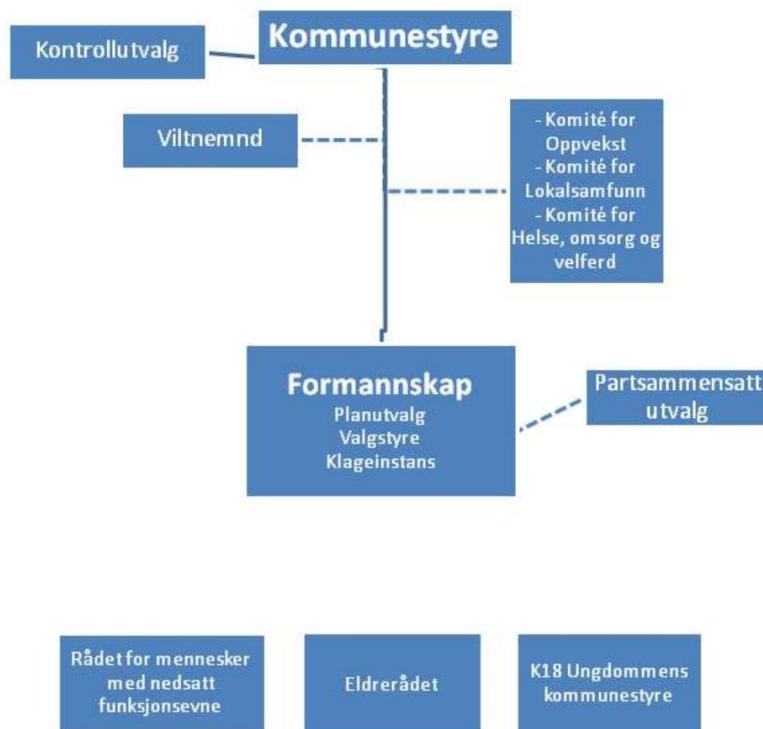

2. Organisering og styring

2.1. Politisk styring

Søndre Land kommune styres etter formannskapsmodellen. Dette er hovedmodellen i kommuneloven, og innebærer at formannskapet velges av kommunestyret etter partienes forholdsvis representasjon i kommunestyret.

Kommunestyret består av 25 medlemmer og er øverste politiske organ, og fatter vedtak på vegne av kommunen, så langt ikke annet følger av lov eller delegeringsvedtak. Formannskapet er nest øverste politiske organ og består av 7 medlemmer.

Foruten kommunestyret og formannskapet, består den politiske organiseringen av en komitémodell hvor det er opprettet tre komiteer som utgår av kommunestyret. I tillegg til de ordinære folkevalgte organene etter kommunelovens bestemmelser, er det opprettet et parts-sammensatt utvalg bestående av formannskapet og de hovedtillitsvalgte, en særskilt viltnemnd, samt lovpålagte organ etter særlovsbestemmelser som det kommunale eldrerådet, rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, ungdomsrådet og arbeidsmiljøutvalg. Politisk delegeringsreglementene ble revidert i 2019 og det administrative planlegges revidert i 2020.

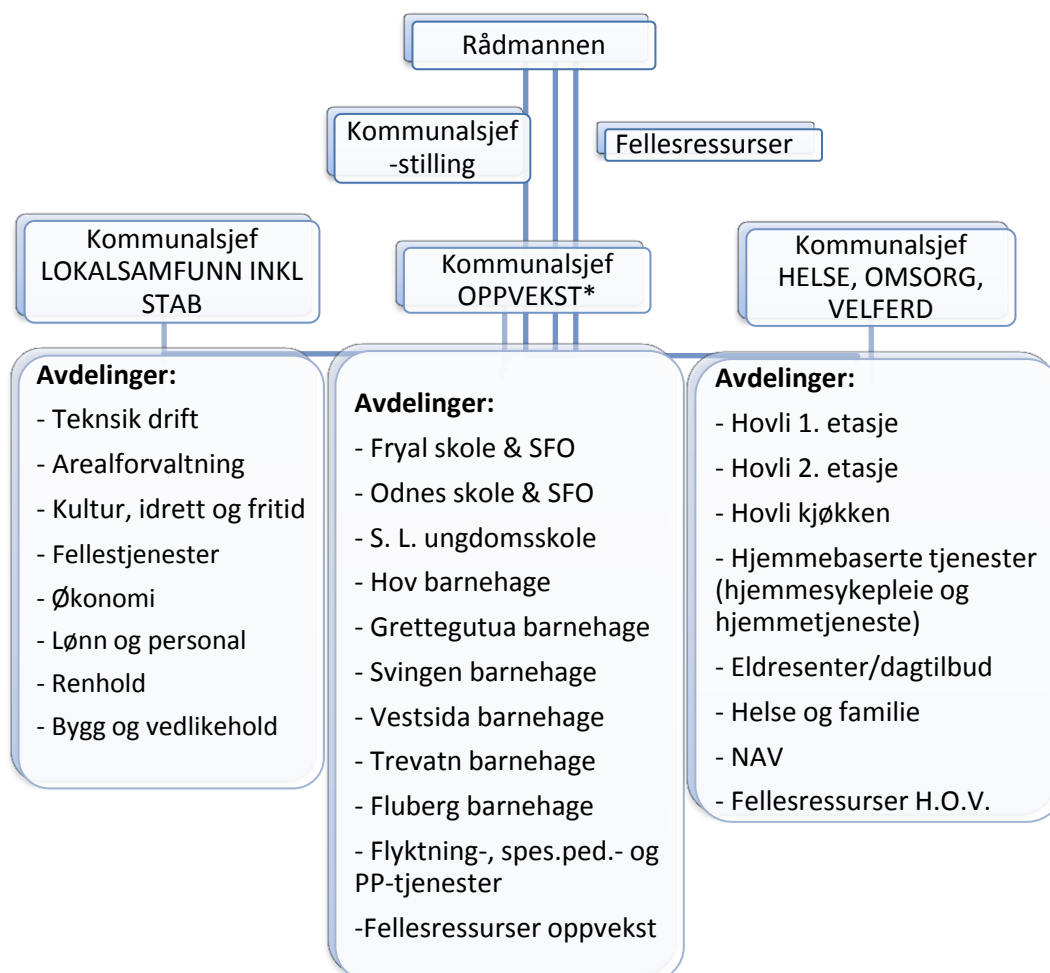
Antall møter og saker behandlet i kommunestyre og formannskap

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
KST møter	9	8	9	9	10	9	8
FSK møter	19	15	14	15	15	14	15
KST saker	95	53	72	80	86	99	70
FSK saker	284	151	166	155	212	189	152

2.2. Administrativ organisering

Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret. Det arbeides med ny administrativ struktur, som skal innføres fra og med 2020. I 2019 består rådmannens ledergruppe av rådmannen og seks kommunalsjefer og underliggende struktur som vist nedenfor.

* Per tid er det innen oppvekst en kommunalsjef for skole og en for barnehage.

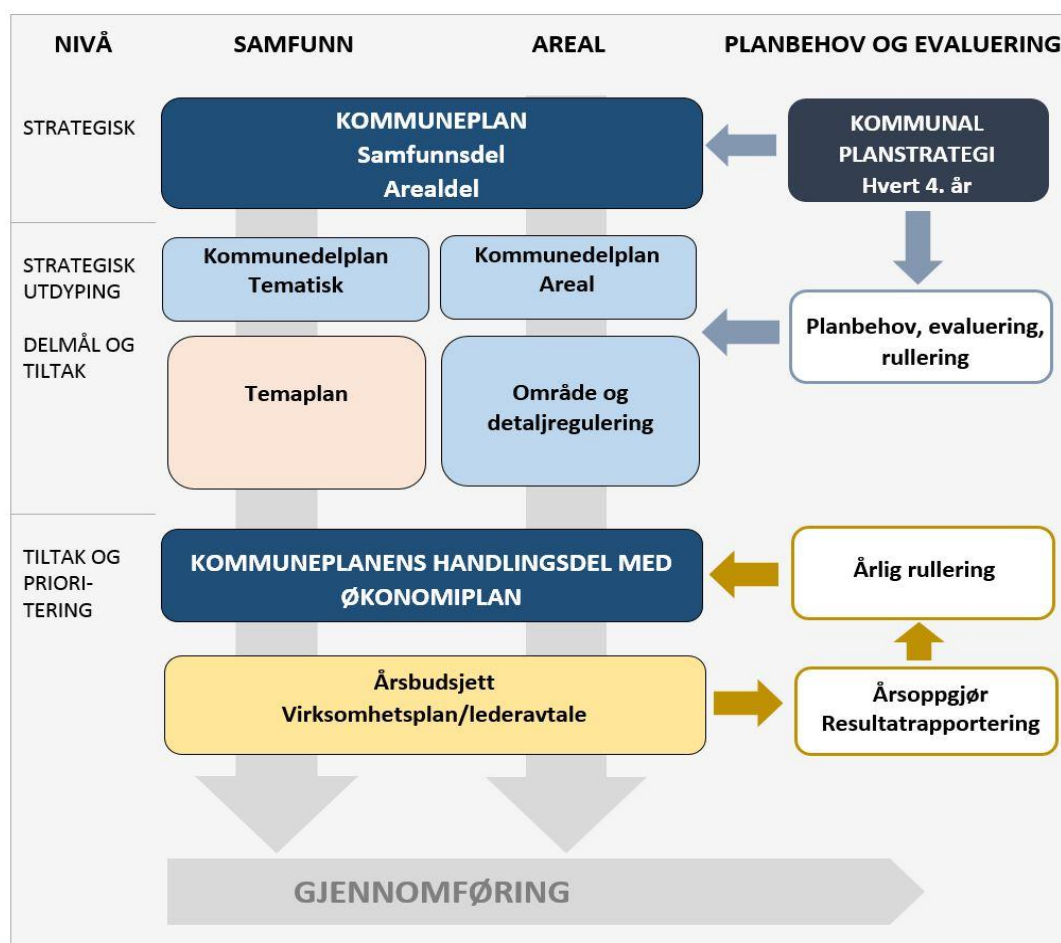
Avdelingsledere er ansvarlig for sine tjenester innen rammen av de fullmakter som er delegert fra rådmannen. Det innebærer at avdelingsledere har nødvendig myndighet til å sikre enhetenes drift, både når det gjelder det faglige, økonomiske, personalmessige og organisatoriske.

2.3. Plan- og styringssystemet

Plan- og styringssystemet skal ivareta både de folkevalgtes ansvar for strategisk styring og prioritering og rådmannens ansvar for å iverksette politiske vedtak og styringssignaler. Plansystemet består av kommunens overordnede og politisk vedtatte planer som skal sikre at politiske mål og

prioriteringer blir gjennomført. Kommunens planverk består av gjeldende kommuneplan og de planer som er vist i planoversikten i kapittel 3.1. Plan- og styringssystemet omfatter en rekke plan- og styringsprosesser i både et årshjul og et 4 årshjul (vist i figuren under).

Figur 1. Arbeidsdelingen i det kommunale plansystemet

Virksomhetsplanen er rådmannens verktøy for å iverksette og følge opp politisk vedtatte planer, politiske vedtak, mål og prioriteringer. Virksomhetsstyringen skal sikre at kommunen løser oppgavene og når målene effektivt innenfor gjeldende lover, regler og økonomiske rammer.

Planstrategien er et styringsverktøy og hjelpemiddel som bidrar i utviklingen av kommunens tjenestetilbud, samfunnsutvikling og arealbruk. Følgende tabell gir en oversikt over status for planstrategien 2016 – 2019.

Planoppgave	Tidligere	2016	2017	2018	2019
Kommuneplan					
Samfunnsdel	2014				
Arealdel		X			
Handlingsplan med økonomiplan	Årlig	X	X	X	X
Nye strategidokumenter og temaplaner					
Boligsosial plan		X			
Plan for vold og trusler i nære relasjoner		X			
Plan for psykisk helse og rus		X			
Demensplan 2017 – 2025			X		
Strategisk plan for hverdagsmestring med velferdsteknologi			X		
Kulturminneplan					X
Kartlegging og verdsetting av friluftsområder				X	
Plan for tettstedsutvikling Hov sentrum					Pågår
Frivilligmelding for Søndre Land					Pågår
Digitaliseringsstrategi 2017 – 23			X		
Kvalitetsplan oppvekst					Pågår
Kompetanseutviklingsplan oppvekst				X	
Plan for bosetting og kvalifisering innvandrere	2015				
Strategidokumenter og temaplaner som skal revideres					
Smittevernplan	2009				
Pandemiplan	2009				
Beredskapsplan	Årlig		X		
Risiko- og sårbarhetsanalyse			X		
Plan for idrett og friluftsliv 2017 – 21			X		
Plan for idrett og friluftsliv - handlingsdel	Årlig				
Trafikksikkerhetsplan 2017 - 21	Årlig		X		
Hovedplan for vann og avløp				X	
Lønnspolitisk plan				X	
Arbeidsgiverstrategi	2014				
Kommunikasjonsstrategi	2014				
Folkehelseoversikt	2016				
Klima- og energiplan					X
Helse og omsorgsplan					X
Kommunal kreftstrategi			X		
Rusmiddel politisk handlingsplan	2011				
Helseberedskapsplan	2011				

Planoppgave	Tidligere	2016	2017	2018	2019
Reguleringsplaner					
Reguleringsplan Fagerlund næringsområde			X		
Reguleringsplan Hovli omsorgssenter			X		
Reguleringsplan Grettejordet boligområde (privat)					X
Reguleringsplan ny brannstasjon		X			
Detaljregulering gang og sykkelvei Odnes		X			
Klinkenbergtoppen boligområde					Plan-program
Reguleringsplan p-plass idrettsparken				Utsatt	
Hov biobrenselanlegg, reguleringsplan					X
Reguleringsplan for Klinikken i Hov (privat)					X
Områdereguleringsplan Kråkvike, Fjordsbygda og Bresekbakke			Plan-program		
Reguleringsplan for hyttefelt By skog (priv)					X
Reguleringsplan for Hovlandsvegen (priv)					UTGÅR
Reguleringsplan for Lille Odnes (priv)					X
Reguleringsplan for Grevsjøliahyttefelt (priv)				X	
Reguleringsplan for Grime/Vesleelva (SVV)				X	
Reguleringsplan for FV247 del 1 (SVV)			X		
Reguleringsplan for FV 247 del 2 (SVV)				X	
Reguleringsplan for hyttefelt Stende					Plan-program

Nedenfor angis noen utvalgte planer som kommer i planperioden:

- Reguleringsplan Hasvoldseter næringsområde – 2020
- Reguleringsplan Fluberg nye boligområde – 2021
- Plan for re-/habilitering – 2020

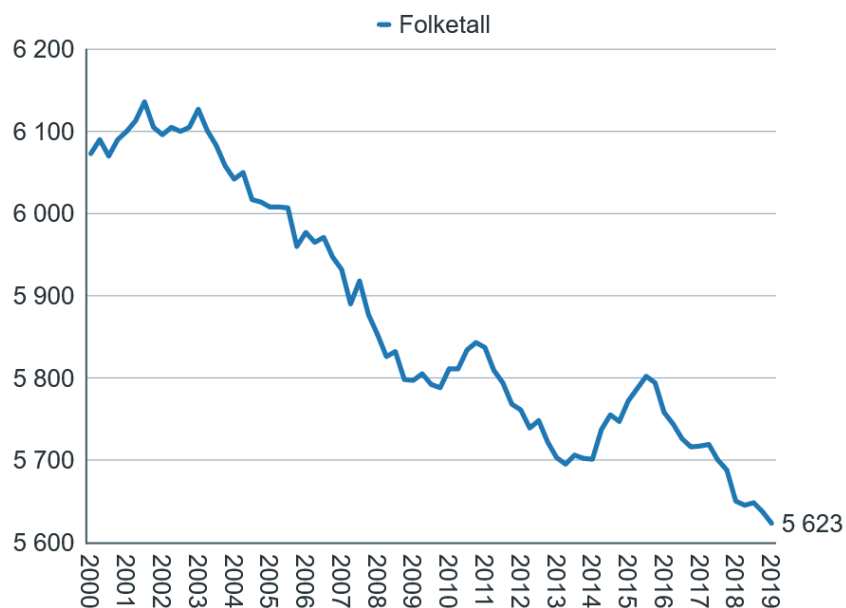

3. Rammebetingelser og organisasjon

3.1. Demografi, arbeidsmarked og folkehelse

3.1.1. Demografi

Søndre Land kommune har hatt en markert nedgang i folketallet siden 2000. Utviklingen er vist i figuren under.

Kilde: Telemarksforsking. TF-rapport 478, 2019

Følgende tabell gir en mer detaljert framstilling av den demografiske utviklingen fra 1. januar 2015 til utgangen av andre kvartal 2019.

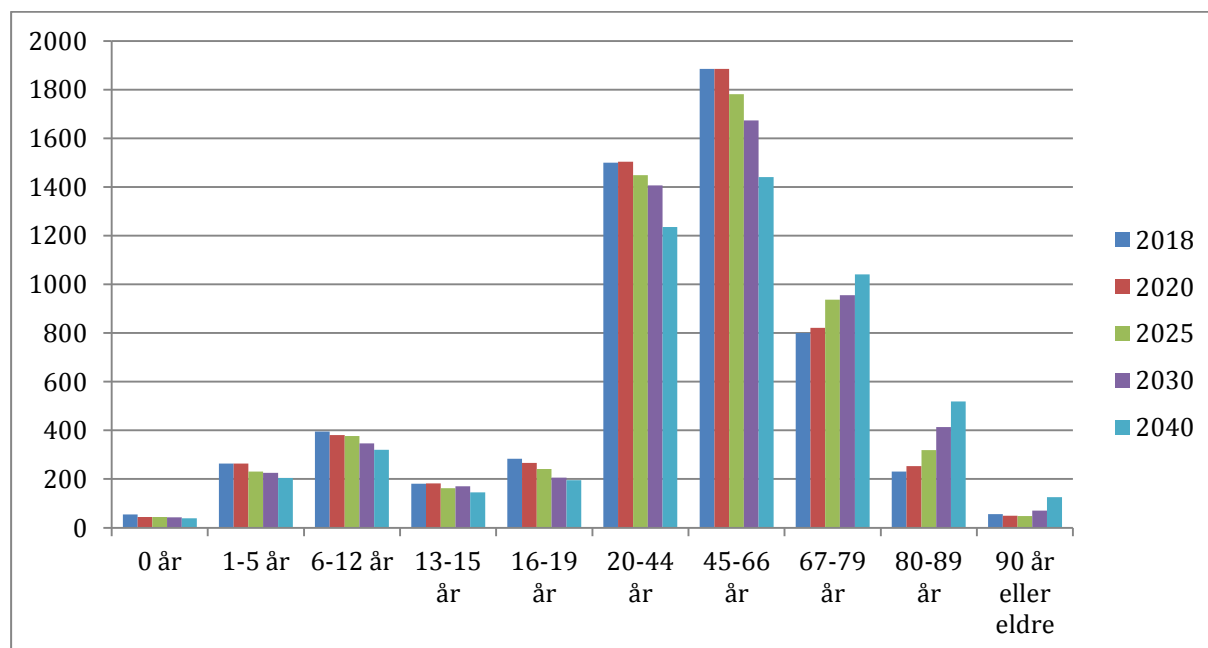
	2015	2016	2017	2018	1.1.- 1.7 2019
Folketall 1. januar	5772	5758	5717	5650	5623
Fødte	55	46	51	47	28
Døde	76	64	60	64	29
Fødselsoverskudd	-21	-18	-9	-17	-1
Innvandring	121	119	72	16	13
Utvandring	21	22	15	21	4
Nettoinnvandring	100	97	57	-5	9
Innflyttinger, innenlands	299	240	232	267	112
Utflyttinger, innenlands	391	361	345	272	130
Nettoinnflytting	-92	-121	-113	-5	-9
Befolkningsendring	-14	-41	-67	-27	-10

Kilde: SSB, statistikkbanken. Tabell 01223.

Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolknings sammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

Følgende figur viser en befolkningsframskriving basert på middels nasjonal vekst fram til 2040.

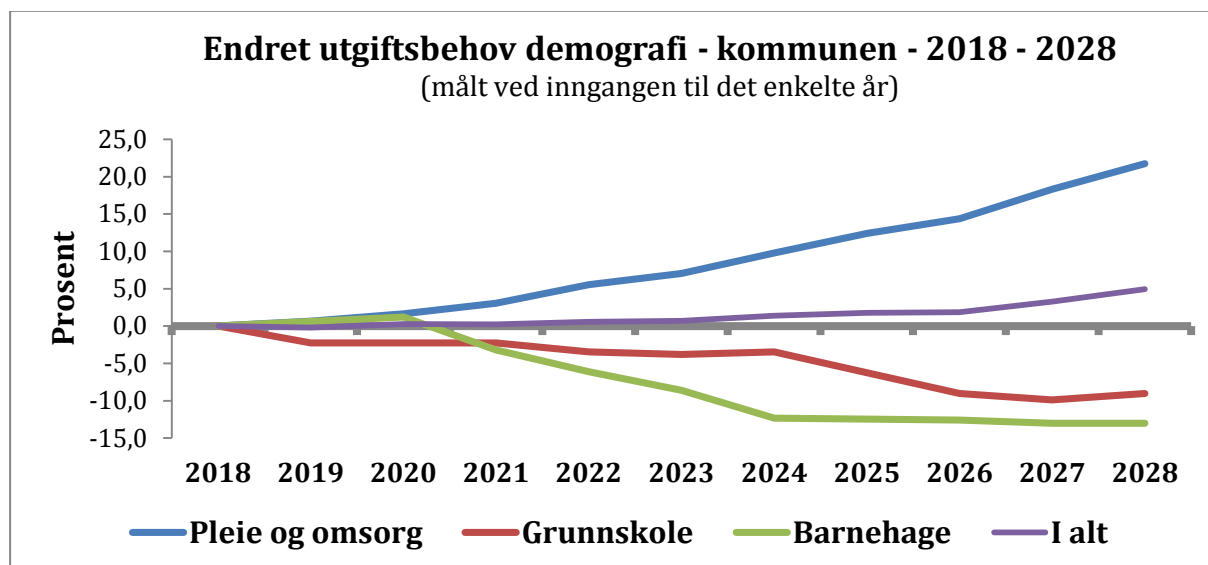

Kilde: SSB, statistikkbanken

Figuren viser at fødselstallet, antall barn i barnehagealder, og antall barn i skolealder forventes å gå noe ned. Det samme gjelder den yrkesaktive aldersgruppen 20 – 66 år. Aldersgruppene 67 og eldre forventes å vokse med 55 % til 2040. Samlet for hele befolkningen forventes det en nedgang på ca 380 innbyggere fram til 2040 i Søndre Land. Allerede de nærmeste årene kan det bli endringer i alderssammensetningen som vil påvirke utgiftsbehovet i den enkelte sektor:

- Antall barn i barnehagealder reduseres fram mot 2025,
- Antall barn i grunnskolealder ser ut til å være ganske stabilt de nærmeste årene, men vil deretter synke fram mot 2025
- Antall pensjonister, og spesielt gruppen over 80 år, øker betydelig de nærmeste årene.

Færre innbyggere fører til reduserte skatteinntekter og reduserte rammeoverføringer. Følgende figur viser endring i utgiftsbehovet som følge av den demografiske utviklingen.

Kilde: KS

Figuren viser at utgiftsbehovet i Søndre Land totalt sett vil være om lag uendret de nærmeste årene, med noe økning ved slutten av tiårsperioden. Men endringene i befolknings sammensetningen fører til en forskyving av utgiftsbehovet mellom de ulike sektorene, og disse endringene gjør seg gjeldende allerede de nærmeste årene.

3.1.2. Arbeidsmarked og sysselsetting

Følgende tabell viser antall sysselsatte personer med arbeidssted Søndre Land fordelt på bæring

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2018	2017	2016	2015	2014	2013
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	111	95	100	104	112	123
05-43 Sekundærnæringer	203	220	230	232	218	193
45-82 Varehandel, etc	285	286	287	273	277	286
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	73	83	83	83	91	87
85 Undervisning	177	193	136	127	124	133
86-88 Helse- og sosialtjenester	686	662	756	770	822	857
90-99 Personlig tjenesteyting	38	37	28	32	37	39
00 Uoppgitt	26	17	18	27	13	9
	1599	1593	1638	1648	1694	1727

Sysselsatte per 4. kvartal med arbeidssted Søndre Land etter næring. Kilde SSB statistikkbanken, tabell 07979.

Etter en vedvarende nedgang i antall arbeidsplasser i Søndre Land fra 2013 til 2017, var det i 2018 en liten oppgang. Økningen gjorde seg i første rekke gjeldende i primærnæringene og innenfor helse- og sosialtjenester.

Arbeidsledighet	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Søndre Land	1,8	1,7	2,2	2,1	2,1	2,9
Oppland	1,7	1,5	1,8	1,9	2,1	2,2
Hele landet	2,3	2,3	2,8	2,9	2,7	2,6

Tabell: Registrerte arbeidsledige ved utgangen av året. Kilde SSB statistikkbanken, tabell 10593

Arbeidsledigheten i Søndre Land ligger på et relativt lavt og stabilt nivå.

Søndre Land har den laveste andelen sysselsatte i prosent av befolkningen sammenliknet med kommuner i Gjøvikregionen, Oppland og landet. Årsaken er at Søndre Land har flere med uførepensjon, nedsatt arbeidsevne og personer som går på arbeidsavklaringspenger enn gjennomsnittet i Oppland og landet. Andelen sysselsatte har imidlertid vist en stigende trend siden 2016.

Andel sysselsatte	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Søndre Land	62,1	60,6	59,6	60,0	60,0	60,4
Gjøvik	64,6	63,6	63,8	64,4	66,0	65,7
Østre Toten	65,9	65,4	65,2	64,9	66,2	66,9
Vestre Toten	65,3	64,4	63,8	64,7	65,6	64,8
Nordre Land	64,8	63,4	63,6	64,3	64,3	64,8
Oppland	66,8	65,7	65,4	66,0	67,4	67,5
Landet	67,0	66,0	65,6	66,1	68,5	68,6

Andel sysselsatte i befolkningen pr. 4. kvartal foregående år (prosent). Kilde SSB statistikkbanken, tabell 06445

3.1.3. Folkehelse

Folkehelseinstituttet utarbeider på bakgrunn av statistiske data folkehelseprofiler for alle kommuner. I følge [folkehelseprofilen for 2019](#) skiller innbyggerne i Søndre Land kommune seg fra landsgjennomsnittet på følgende indikatorer

- Andelen innbyggere i aldersgruppen 30 – 39 år med utdanning på videregående eller høyskolenivå.
- Andelen innbyggere i aldersgruppen 0 – 17 år i lavinntektsfamilier
- Andelen innbyggere 20 – 29 år med stønad til livsopphold
- Andelen ungdom med tro på et lykkelig liv
- Opplevelse av ensomhet blant ungdom
- Drikkevannsforsyning (ny definisjon)
- Skjermtid blant ungdom
- Røyking kvinner
- Forventet levealder blant menn
- Forventet levealder blant kvinner
- Andel ungdom som oppgir at de er fornøyd med helse

Indikatorer hvor resultatet for Søndre er bedre enn landsgjennomsnittet er:

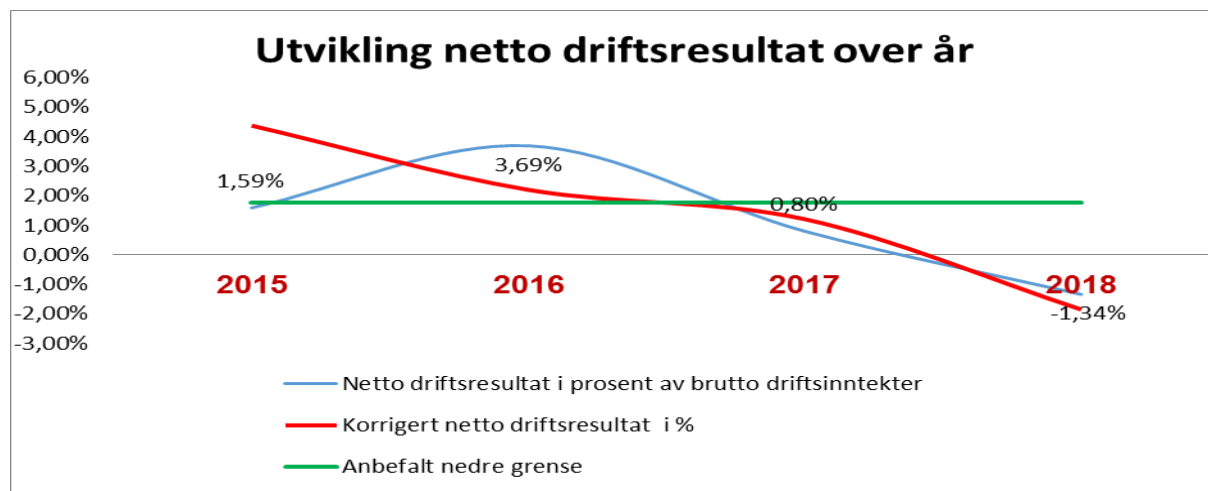
- Andelen ungdommer som tilfreds med treffsteder i kommunen
- Antall resepter på antibiotika per 1000 innbygger

3.2. Økonomi

3.2.1. Nøkkeltall

Driftsresultater

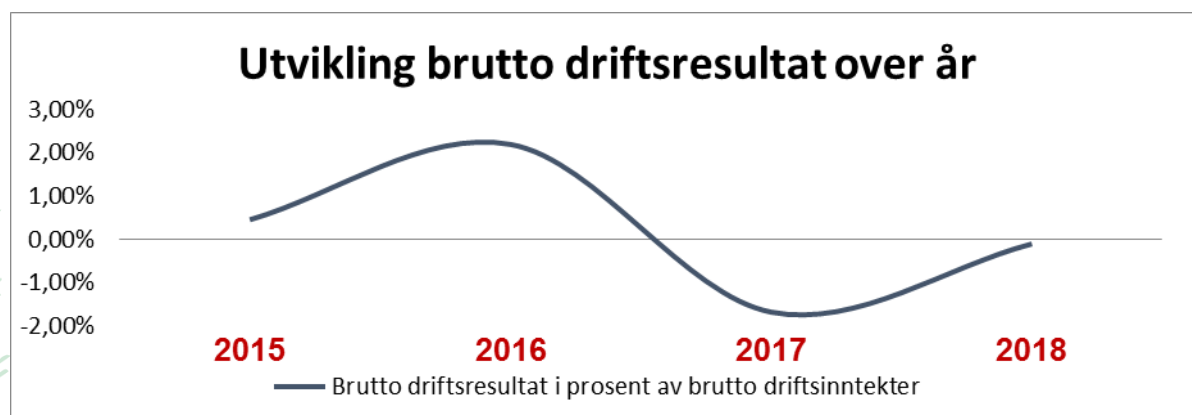

Figur: Utviklingen i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter de siste årene.

Det anbefales at kommunene har et netto driftsresultat på minimum 1,75 % for å ha tilstrekkelige økonomisk handlefrihet. Resultatet har variert en del fra år til år, og i 2018 var netto driftsresultat på -1,34 %.

Kommunen er inne i en økonomisk krevende fase, og har store utfordringer med å tilpasse driften til de tilgjengelige økonomiske rammer. Dette betyr igjen at det må stilles strenge krav til økonomisk styring.

I et lengre perspektiv viser befolkningsframskrivingen til SSB basert på middels nasjonal vekst en stabil utvikling, men endret sammensetning. Dette betyr at det ikke kan forventes noen økning i kommunens rammetilskudd, som igjen betyr at det i årene framover vil være en utfordring å holde driftsutgiftene på et forsvarlig nivå i forhold til inntektene.

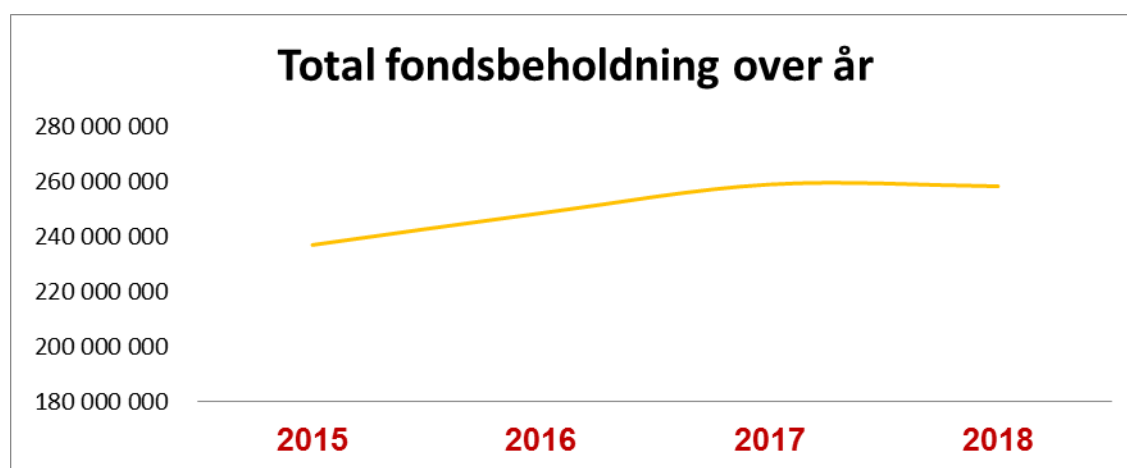

Brutto driftsresultat	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	-1,6	0,0	0,7	0,1	2,0
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	1,0	-1,34	1,0	1,0	2,6

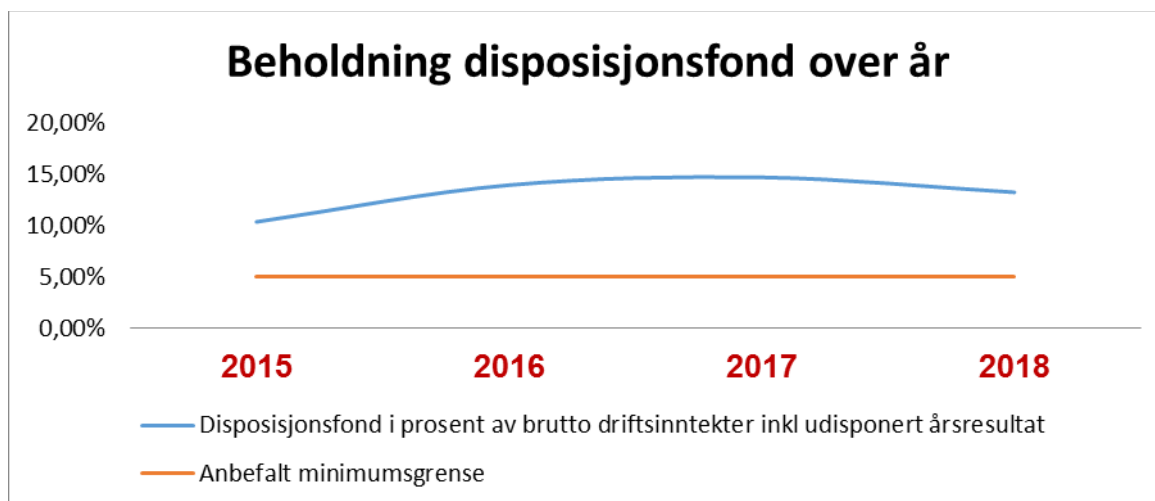
Kilde: SSB, Kostra – kommunekonserne tall

Brutto driftsresultat viser utviklingen i selve driften. Forskjellen mellom netto og brutto driftsresultat er at i *netto driftsresultat* er finansinntekter og -utgifter tatt med. Brutto driftsresultat svinger noe fra år til år, og for 2018 var brutto driftsresultat betydelig lavere for Søndre Land enn sammenlignbare kommuner.

Fondsbeholdning

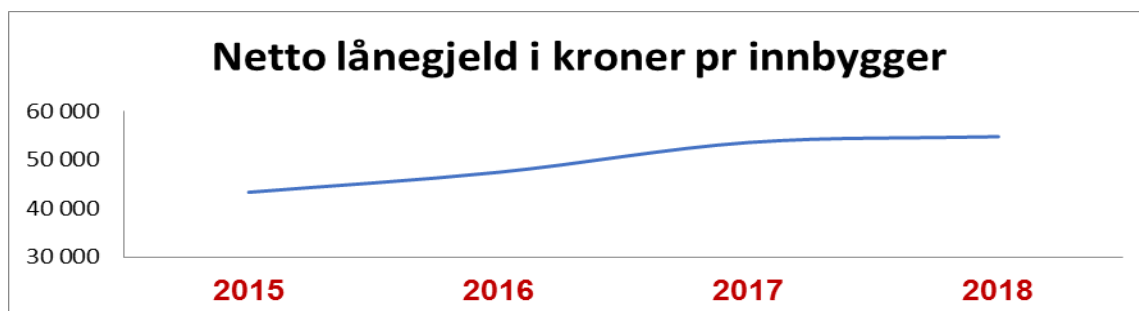

Kommunen har en solid fondsbeholdning (258,3 mill. pr. utgangen av 2018). Det er de frie investeringsfondene som utgjør den største delen av den totale fondsbeholdningen, og beholdningen på disse fondene er stort sett uendret de siste 6 årene. Det har de siste årene hatt høy prioritet å sette av midler til frie driftsfond som pensjonsfond, premieavviksfond, pensjonsfond etc. for å styrke kommunens soliditet (se neste avsnitt).

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond har hatt en god utvikling de siste årene, men er stabil fra 2017 til 2018. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste årene ligget godt over denne grensen. I 2018 var kommunens disposisjonsfond på 13,2% av brutto driftsinntekter. I budsjettet er det fra 2020 er avsatt midler til utviklingsfond, og avsetninger til dette fondet er planlagt videreført ut perioden. I tillegg er det planlagt årlig avsetning til pensjonsfond i 2022 og 2023.

Lånegjeld

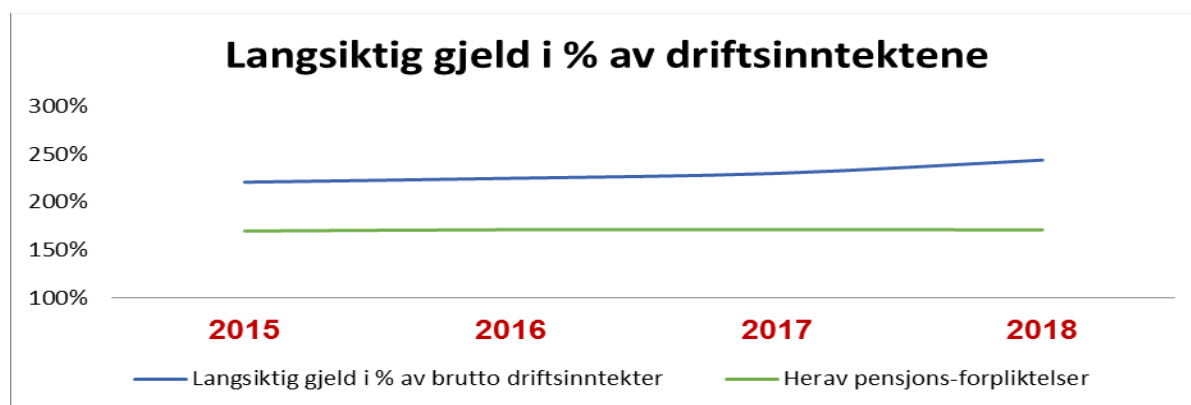

Kommunens netto lånegjeld pr. innbygger har ligget på et relativt lavt nivå fram til 2013. Etter det har de årlige investeringene (som i stor grad er lånefinansiert) økt noe, og det er årsaken til en stigende kurve. Søndre Land kommune hadde i 2018 en gjeld pr. innbygger på kr. 56.501, som var opp fra kr. 53.591 i 2017, mens landsgjennomsnittet var kr 71.440.

Det er som kjent planlagt store investeringer i de nærmeste år, blant annet bygging av et nytt omsorgssenter for ca. 491 mill. kr. Selv om dette forventes delfinansiert med tilskudd fra Husbanken så vil det likevel ha stor innvirkning på netto lånegjeld pr. innbygger. Basert på foreliggende vurderinger innebærer bygging av nytt omsorgssenter en lånefinansiering på ca. 240 mill kroner. Økt lånegjeld innebærer økte renteutgifter og dermed mindre økonomiske rammer til ordinær drift.

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter gir informasjon om soliditeten og kommunens evne til å tåle store tap. Anbefalt øvre grense er 75 %, og kommunen hadde en netto lånegjeld på ca 73,8% i 2018, mot 58,5 % i 2017.

I langsiktige gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert, og som oversikten viser utgjør pensjonsforpliktelsene en betydelig del av kommunens langsiktige gjeld.

Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Disse forpliktelsene skriver seg i stor grad fra vertskommunerollen for tidligere institusjonsbeboere i kommunen, og som har ført til at kommunen har mange medarbeidere fra 1990-tallet. For disse har kommunen forpliktelser til framtidig pensjonsutbetalinger. Kommunesektoren har en ytelsesbasert pensjonsordning hvor de ansatte er garantert en viss andel av sluttlønnen når de går av med pensjon. Pensjonspremien som arbeidsgiver betaler, øker i takt med lønnsøkningen. Med lave renter i finansmarkedet og lav avkastning på kapitalplassering, vil det være nødvendig å øke avsetningene for å dekke de framtidige pensjonsutbetalingene.

3.2.2. Pensjon og vertskommuneansvaret

Som nevnt ovenfor har kommunen store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettert med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av vertskommunetilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. Dette fondet hadde pr 31.12.2018 en beholdning på 16,5 mill. Siste avsetning så langt ble gjort i 2017, da den økonomiske situasjonen i 2018 og 2019 ikke har gjort det mulig å foreta avsetninger til dette fondet. Det er et viktig mål å komme i en slik økonomisk situasjon at avsetninger til pensjonsfond kan fortsette. Kommunen kan da gradvis bruke av dette fondet når alle vertskommunebrukerne har falt fra og tilskuddet samtidig blir borte.

3.2.3. Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsværdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Kommunen har et økonomi- og finansreglement, som sist ble revidert med virkning fra 1. januar 2018. I dette reglementet er rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes stadfestet.

Tanken bak dette var at *den årlige avkastningen* av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune.

Imidlertid har ikke Søndre Land kommune greid å foreta fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet. Det er særlig året 2008, med store tap i finansmarkedet som er årsaken til dette.

Tabellen nedenfor illustrerer omfanget per 31.12.2018.

Avkastning akkumulert:

18År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
2017	12 973 658	242 376 967
2018	-254 633	242 122 334
Totalt	115 586 641	

	Beholdning	Beregnet	Avvik
Fond inflasjonsjustering	13 737 869	60 078 143	-46 340 274

	Beholdning	Stresstest pr 31.12.2018	Avvik
Fond bufferkapital	15 220 000	16 600 000	-1 380 000

De siste årene har kommunen budsjettert med 5 mill i avkastning på de langsiktige plasserte midlene. Det samme beløpet har samtidig vært budsjettert som avsetning til bufferkapital og inflasjonsjustering. Det er spesielt aksjemarkedet som har store svingninger, og et stort fall vil kunne påvirke både årsresultat og avsetninger til fond.

Kommunens økonomi- og finansreglement ble revidert med virkning fra 1. januar 2018. I det reviderte reglementet heter det at avsetningen til bufferkapital bør være på samme nivå som den beregnede stresstesten (risikoberegning) ved utgangen av hvert år. Etter *strykning* av fondsavsetning

ved årsoppgjøret for 2018 er bufferkapitalen på 15,2 mill., og mangler således ca. 1,4 mill. for å være på et tilfredsstillende nivå ved inngangen til 2019.

Når det gjelder avsetning til inflasjonsjustering heter det i økonomi- og finansreglementet at de langsiktige plasseringene skal inflasjonsjusteres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen.

Som tabellen viser er det her et stort gap mellom beregnet inflasjonsjustering og faktisk avsetning til fond. Dette gapet ble ytterligere forverret etter at det ble vedtatt i Kommunestyret 13. mai 2019 å bruke 10 mill. av inflasjonsfondet og sette av til fond for bredbåndsutbygging.

3.2.4. Forventet inntektsutvikling og økonomisk handlingsrom

Søndre Land kommune har som utgangspunkt en solid balanse, med relativt store fondsmidler.

Kommunen har imidlertid i økende grad utfordringer med å produsere sine tjenester innenfor de økonomiske rammene som er gitt, og det stilles store krav til effektivitet og god økonomisk styring i de kommende år.

Det er startet opp et prosjekt, *Søndre Land i møte med framtida*, som har som mål å skape en langsiktig bærekraftig økonomi for kommunen.

Nedenfor gis en vurdering av forventet inntektsutvikling på kort og noe lengre sikt.

Statsbudsjettet for 2020 innebærer en realvekst i frie inntekter i kommunesektoren på 2,1%, eller 1,3 mrd. Økningen i frie inntekter skal blant annet finansiere økte demografi- og pensjonskostnader.

Som gjort rede for foran, har Søndre Land kommune store pensjonskostnader. Våre pensjonskostnader vil også øke mer enn gjennomsnittet framover. Dette innebærer at den signaliserte realveksten for vår del knapt vil dekke økningen i demografi- og pensjonskostnader.

På noe lengre sikt er det økonomiske handlingsrommet mer usikkert. Norsk økonomi kommer til å stå overfor betydelige utfordringer framover. Stikkord her er reduserte oljeinntekter og endringer i demografi. Regjeringens perspektivmelding fra 2017 gir tydelige signaler om at kommunene ikke kan forvente en inntektsutvikling framover som kompenserer for økninger i tjenestebehov.

Hvis vi skal sikre et godt tjenestetilbud til befolkningen, og et økonomisk handlingsrom, er det derfor nødvendig å drive reell omstilling. Slik omstilling oppnås i liten grad gjennom organisatoriske endringer og rene budsjettkutt. Det forutsetter systematisk satsing på effektivisering og ikke minst jakt etter nye og bedre løsninger. Det må derfor stimuleres til, og gis rom for, ytterligere satsing på innovasjon og utvikling.

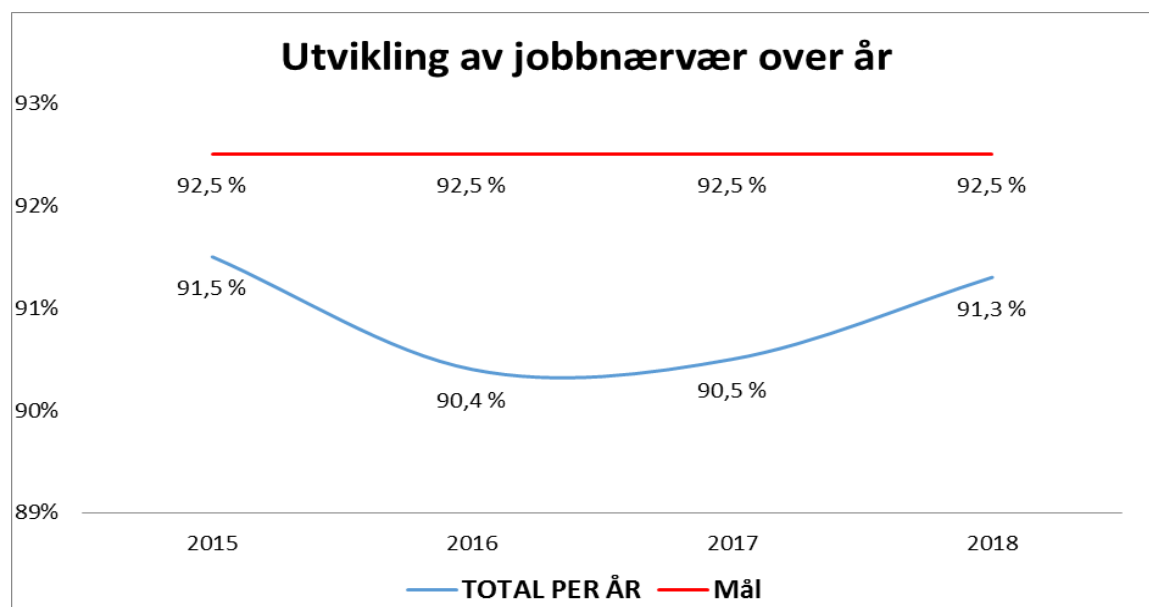

3.3. Organisasjon

3.3.1. Jobbnærvær

	2014	2015	2016	2017	2018
Totalt SLK	91,40 %	91,49 %	90,4 %	90,5 %	91,3 %
Herunder egenmeldt fravær	1,07 %	1,13 %	1,00 %	1,10 %	0,9 %

Det totale jobbnærværet i Søndre Land kommune ble på 91,3 % i 2018 noe som er en økning sammenlignet med 2017, men under målsettingen på 92,5 %. Det egenmeldte fraværet ble på 0,9 % i 2018, som også er en forbedring sammenlignet med 2017.

Jobbnærvær kvartalsvis per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	1. halvår 2019	1. halvår 2018	1. halvår 2017
OPPVEKST:	90,3 %	89,5 %	91,3 %
HELSE, OMSORG OG VELFERD:	91,3 %	89,3 %	87,7 %
LOKALSAMFUNN INKL STAB:	93,9 %	91,5 %	92,9 %
RÅDMANNSGRUPPEN:	93,6 %	99,1 %	81,4 %
TOTALT 1. halvår:	91,5 %	89,9 %	89,3 %

Jobbnærværet viser en økning i 1. halvår 2019 sammenlignet med 1. halvår i 2018. Dette tyder på at den oppmerksomhet og tiltakene som er satt inn for å forbedre jobbnærværet virker. Det er fortsatt for tidlig å si at man når målet på 92,5 % jobbnærvær på årsbasis.

3.3.2. Medarbeidertilfredshet

Det er ikke gjennomført medarbeiderundersøkelse siden 2017. Resultatene fra den undersøkelsen gjengis nedenfor.

Medarbeiderundersøkelsen som ble gjennomført i 2017 er en ny type og derfor ikke sammenlignbar med medarbeiderundersøkelsene gjennomført tidligere. 730 medarbeidere fikk undersøkelsen og svarprosenten var på 70 %, til sammenligning hadde undersøkelsen i 2015 en svarprosent på 57 %.

Oversikten viser resultatet per faktor for landet, kommunen samlet, per kommunalområde og en beskrivelse av hva faktoren måler. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Generelt viser undersøkelsen at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet og det er ingen betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

Faktornavn	Landet	Søndre Land	HOV	Oppvekst	Lok.samf og stab	Beskrivelse
Indre motivasjon	4,3	4,2	4,1	4,4	4,3	Motivasjonen for oppgavene i seg selv, det vil si om oppgavene oppleves som en drivkraft og som spennende og stimulerende.
Mestrings-tro	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	Mestringstroen gjenspeiler hver enkelt medarbeiders tiltro til egen kompetanse og mulighet til å mestre utfordringer i jobbsammenheng.
Autonomi	4,3	4,3	4,1	4,4	4,5	Medarbeidernes opplevelse av å ha mulighet til å jobbe selvstendig og gjøre egne vurderinger i jobben sin, basert på egen kompetanse, og innen en definert jobbrolle.
Bruk av kompetanse	4,3	4,2	4,1	4,3	4,3	Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevante kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.
Mestrings-orientert ledelse	4,0	3,9	3,7	4,1	4,1	Ledelse som vektlegger at den enkelte medarbeider skal få utvikle seg og bli best mulig ut fra sine egne forutsetninger, slik at medarbeideren opplever mestring og yter sitt beste.
Rolleklarhet	4,2	4,3	4,3	4,2	4,5	Høy rolleklarhet innebærer at forventningene til den jobben medarbeideren skal gjøre er tydelig definert og kommunisert.

Faktornavn	Landet	Søndre Land	HOV	Oppvekst	Lok.samf og stab	Beskrivelse
Relevant kompetanse utvikling	3,8	3,6	3,6	3,5	3,8	Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.
Fleksibilitetsvilje	4,5	4,5	4,5	4,4	4,4	Medarbeiderens villighet til å være fleksibel på jobb og tilpasse sin måte å jobbe på til nye behov og krav.
Mestringsklima	4,1	4,1	4,0	4,2	4,1	I et mestringsklima motiveres medarbeiderne av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode, fremfor å rivalisere om å bli best.
Prososial motivasjon	4,7	4,7	4,7	4,7	4,6	Motivasjon for å gjøre noe nyttig og verdifullt for andre, også kalt prososial motivasjon, er en viktig drivkraft for mange og har en rekke godt dokumenterte, positive effekter.

4. Handlingsplan 2020-2023

Søndre Land kommune gjennomførte i 2019 forprosjekt Søndre Land i møte med framtida, hvor sluttleveransen fra Telemarksforskning var rapporten «Nye grep for en ny framtid». Hovedutfordringen for Søndre Land er uten tvil å snu en negativ befolknings- og næringsutvikling som har pågått over mange år. Rapporten inneholder anbefalinger for å realisere omstillingsbehovet kommunen står ovenfor innen samfunnsutvikling, tjenesteutvikling og kommuneøkonomi. Anbefalingene danner et naturlig utgangspunkt for pågående arbeid med revidering av kommuneplanens samfunnsdel.

I handlingsplanen for 2020 – 2023 er det tatt utgangspunkt i gjeldene kommuneplan samfunnsdel.

4.1. Fokusområde samfunn

Mål for fokusområde samfunn

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat 2018
Søndre Land skal ha minst 5750 innbyggere i 2026.	Antall innbyggere	5623
Søndre Land skal være attraktiv for unge familier i etableringsfasen.	Antall nyfødte per år > 50 og nettoflytting > 0.	Antall nyfødte 47. Netto innflytting - 10
Folkehelsen skal bedres.	Tilrettelegge for de gode valg og livsmestring.	Prosjekt folkehelse 2025 er prioritert og det gjennomføres mange gode tiltak som også gir nasjonal oppmerksomhet. Det nevnes blant annet utenforregnskap, Frog, Flyt-programmet, COS-satsning med mer.
Kommunen skal ha et sterkere næringsliv.	Gi næringslivet et konkurransefortrinn.	Det arrangeres faste møter med næringslivet og Søndre Land Næringsforening. Medlemstallet er stigende. Lokale bedrifter er fremdeles målbedrifter hos Landsbyen Næringshage. Det er gitt betydelig og viktig støtte til utviklingsprosjekter gjennom det regionale næringsutviklingsfondet. Næringsutvikling sees i sammenheng med å være en boattraktiv kommune. Bolyst-prosjektet er derfor bygd videre, og har nå nærmere 9.000 unike brukere, og nettstedet har ca 30.000 sidevisninger. Møteplasser og aktiviteter med

		Gjøvikregionen og virkemiddelapparatet går sin gang.

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

4.1.1. Bomiljø og boligutvikling

Tettstedsutvikling - Hov sentrum

Hov sentrum tilbyr i dag mange av de varer og tjenester man har behov for i hverdagen, men sentrum skal vitaliseres med flere arrangementer, større tjeneste og vareutvalg og flere sosiale møteplasser.

I løpet av planperioden skal Hov sentrum fremstå som et mer attraktivt sentrum

Boligutvikling

Gode bomiljøer og variert boligtilbud med både leiligheter, småhus og eneboliger på attraktive tomter er et viktig satsningsområde.

I planperioden etableres et boligfelt på Grettegjordet

I planperioden etableres et boligfelt på «Klinikkområdet»

I planperioden fremmes en sak om detaljregulering av Fluberg boligområde

Møteplass på Fladsrudtomta

Fladsrudtomta skal utvikles til en attraktiv møteplass for folk i alle aldre. For å sikre god innbyggerinvolvering er det etablert en prosjektgruppe sammensatt av frivillige innbyggere, politikere og ansatte i kommunen.

Utvikling av Fladsrudtomta inngår i prosjektet knyttet til utvikling av Hov sentrum

Utvikling av Kråkvikaområdet

I Kråkvikaområdet vurderes det å etablere toaletter, dusjer, kafé/kiosk, ro-fasiliteter og flere båtplasser. Reguleringsplanarbeidet for området Kråkvika, Fjordsbygda og Breskebakke startet i 2017.

I planperioden fremmes en sak om områderegulering av Kråkvika

Fjordsti fra Holmen mølle til Lyngstrand

Fjordstitraseen er et sentralt tiltak for å gjøre Randsfjorden mer tilgjengelig og ble i 2016 avsatt i kommuneplanens arealdel.

I planperioden etableres en fjordsti fra Holmen mølle til Kråkvika.

Tursti på Valdresbanen

Kommunen ønsker banestrekningen gjennom Søndre Land formelt nedlagt, slik at traseen kan tas i bruk som tursti/turvei. Det jobbes derfor for å få vedtak om formell nedleggelse i Nasjonal Transportplan 2022-2034.

I planperioden er Valdresbanen formelt nedlagt og etterbruk avklart.

Trafikksikkerheten - Søndre Land idrettspark.

Etter oppgradering til kunstgressbane og nytt anlegg for friidrett har aktiviteten og antall biler i området økt og trafikksikkerheten forverret seg. At det ikke er gang- og sykkelvei fører også til at færre går eller sykler til stadion. Reguleringsplanen for området ble utsatt i 2018.

I planperioden etableres tilfredsstillende parkeringsmuligheter ved idrettsparken.

Bredbånd

Kommunene fikk i 2018 sammen med Nordre Land kommune og Gjøvik kommune fylkeskommunale og statlige midler til utbygging av grunnleggende bredbånd til 780 husstander i Søndre Land. Husstandene ligger i følgende områder: Landåsbygda, Nordre Østbygda, Skjeskroken og Vestsida. Det gjennomføres nå anbudskonkurranse sammen med Gjøvikregionen for disse områdene med planlagt utbygging i 2020-2021.

Kommunene fikk i 2019 sammen med Gjøvik kommune fylkeskommunale og statlige midler til utbygging av grunnleggende bredbånd til 463 husstander i Søndre Land. Husstandene ligger i følgende områder: Enger, Halmrast, Bergegarda-Svingvoll, Fluberg-Hov, Trevatn, ovenfor Hov. Det planlegges gjennomføring av anbudskonkurranse vinteren 2020 for disse områdene.

Kommunen har hittil avsatt 13 mill kroner på fond til å bidra til bredbåndsutbygging i områder som ikke er kommersielt utbyggbare, samt avsatt 10 mill kr i investeringsbudsjettet.

Kommunen skal være en aktiv pådriver for å bidra til god bredbånddekning for innbyggerne i kommunen.

4.1.2. Folkehelse

Som beskrevet tidligere har kommunen noen folkehelseutfordringer. På denne bakgrunn har kommunen etablert folkehelseprosjektet 2025. Prosjektet har følgende mål:

- Søndre Land kommune skal gjennom satsing på innovasjon score vesentlig bedre på den nasjonale folkehelseprofilen i 2025.
- Søndre Land kommune skal utvikle ny praksis med overføringsverdi til andre kommuner.
- Søndre Land kommune skal bygge innovasjonskapasitet som setter kommunen bedre i stand til å håndtere en påregnelig framtidig situasjon med enda større krav til kommunale tjenester, uten at inntektene kan forventes å øke tilsvarende.

Prosjektet er delt opp i fem delprosjekter:

- Unge uføre
- Psykisk helse
- Utdanningsnivå
- Levealder
- Sykefravær

Delprosjektene er valgt ut i fra at den nasjonale folkehelseprofilen som viser at Søndre Land har spesielle utfordringer på disse områdene. Denne typen arbeid er langsiktig og det er derfor for tidlig å si noe om resultater. Det er likevel gledelig å konstatere at prosjektet gjennomfører mange gode tiltak som også får nasjonal oppmerksomhet. Det nevnes blant annet deltagelse i utarbeidelse og lansering av utenforregnskap, gjennomføring av Frog kurs (livsmestring), Flyt-programmet, COS-satsning med mer.

Folkehelseprosjektet 2025 skal innen utgangen av 2023 danne grunnlaget for å nå de tre prosjektmålene.

4.1.3. Næringsutvikling

Kommunen samarbeider godt med Gjøvikregionen Utvikling og styrket i 2017 næringsarbeidet med en stillingsressurs. Næringsutvikling ses i sammenheng om å være en boattraktiv kommune. Selv om Søndre Land har hatt en negativ næringsattraktivitet de siste ti årene, har det vært perioder med positiv næringsattraktivitet. Utfordringen blir å oppnå jevn og stabil positiv næringsattraktivitet de neste årene, slik at nedgangen i antall arbeidsplasser kan avløses av vekst. Det er fortsatt en utfordring med tilgjengelige næringsarealer i kommunen.

I 2020 avklare kommunens fremtidige næringslokaler og strategier for å oppnå stabil positiv næringsattraktivitet.

4.1.4. Kultur og frivillighet

Kulturen og dugnadsinnsatsen er en vesentlig faktor i lokalsamfunnet og har stor betydning for innbyggernes trivsel, den enkeltes vekst, utvikling og helse. Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredde og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. I denne forbindelse bør tilskuddsordningene til lag og foreninger gjennomgås og vurdert økt for å stimulere aktiviteten ytterligere. Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding er startet opp.

I planperioden utarbeides en frivilligmelding.

4.1.5. Natur, klima og energi

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventinger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

Økt sårbarhet pga. klimaendringer, teknologiavhengighet, økt mobilitet og hyppigere hendelser med uforutsigbare menneskelige handlinger gjør det nødvendig å ha økt fokus på samfunnssikkerhet og beredskap.

I planperioden realisere handlingsplanen til vedtatt klima- og energiplan.

4.2. Fokusområde brukere

Mål for fokusområde brukere

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2018
Brukerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd.	Brukertilfredshet > 5 på en skala fra 1-6, innen barnehage, teknisk, kultur og helse, omsorg og velferd.	Brukertilfredshet ikke undersøkt i 2018
Elevene skal ha et godt læringsresultat og en god skolehverdag.	Minst like gode resultater som landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på 5. trinn. Grunnskolepoeng på 10. trinn som landsgjennomsnittet. Elevtilfredshet på 7. trinn som landsgjennomsnittet	5. trinn: Landssnitt: 50 SLK lesing: 49 SLK regning: 46 SLK engelsk: 50 Grunnskolepoeng: Landssnitt: 41,7 SLK: 39,8 Elevenes mestring: Landet 4,1 Søndre Land: 3,9
Større andel av befolkningen med høyere utdanning.	Kommunen skal minst være på nivå med Oppland fylke når det gjelder andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning innen 2026.	Oppland: 26,4 % Søndre Land: 21,0 % Norge: 34,1 %

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

4.2.1. Kvalitet på barnehage- og skoletilbudet

Kvaliteten skal sikres gjennom et aktivt utviklingsarbeid i barnehagene og skolene. Videreutdanning av pedagogisk personale og fortsatt utvikling av prosedyrer og rutiner for økt kvalitet er viktig.

Tidlig innsats skal være et grunnleggende prinsipp i barnehage og skole. Det skal fortsatt satses på systematisk språk- og begrepslæring i barnehagene, og en god begynneropplæring i lesing som grunnleggende ferdighet på småtrinnet. Arbeidet med en kvalitetsplan for oppvekst ferdigstilles tidlig i planperioden. Det satses i tillegg på å videreutvikle de ansattes relasjonskompetanse gjennom implementeringen av COS i skole og barnehage.

I planperioden innføre COS innen hele barnehage- og skolesektoren.

I planperioden innføre fagfornyelsen og nye læreplaner.

4.2.2. Helse, omsorgs- og velferdstilbudet

Kommunen får fremover flere eldre, noe som kan bety flere med behov for tjenester. Samtidig tyder utviklingen på at kommunen vil ha færre i arbeidsrelatert aktivitet som kan yte tjenestene. Antall yngre med behov for omfattende tjenester forventes også å øke.

Tjenestene må derfor utvikles sammen med brukerne og bygge på egen aktiv innsats i rehabilitering og i mestring av hverdagen. Hverdagsrehabilitering er ett hovedgrep for å endre måten å gi tjenester på, har god effekt og gir kommunen større mulighet til å bistå de som trenger det mest.

Bygging av et nytt omsorgssenter innebærer en stor investering og er en viktig satsning som krever en god prosess og vil være et viktig bidrag for at kommunen også i fremtiden skal levere gode helse- og omsorgstjenester.

Hab- og rehabiliteringsplanen vil revurderes i 2020

Velferdsteknologi

Velferdsteknologiske løsninger er et satsningsområde i kommunen og skal være førstevalg i tilbudet av tjenester. Til nå er tilbudet gitt til hjemmeboende, men tilbudet skal videreutvikles og også tas i bruk i institusjon og boliger med heldøgns omsorg. Kommunen deltar i prosjekt «Velferdsteknologi 12:1», et samarbeidsprosjekt mellom kommunene i Gjøvikregionen og i Lillehammerregionen.

4.2.3. Digitalisering

Kommune har stort fokus på gjennomgang av arbeidsprosesser, samhandling og generell effektivisering både med bakgrunn i behov for å tilpasse driften til de økonomiske rammene og med bakgrunn i den teknologiske utviklingen.

Fra sentrale myndigheter er det initiert satsninger og forventninger om nettbaserte tjenester for kommunikasjon med både innbyggere og næringsliv. I stortingsmeldingen «Digital agenda» er det uttrykt en forventning om at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for forvaltningens kommunikasjon med innbyggere og næringsliv.

Kommunen har tidligere vedtatt egen digitaliseringsstrategi og handlingsplan for gjennomføring av tiltak. Mange tiltak er allerede gjennomført, men mye gjenstår.

I 2020 fremmes en revidert handlingsplan for å forsterke arbeidet med digitalisering.

4.3. Fokusområde medarbeidere

Mål for fokusområde

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2018
I Søndre Land utvikler vi hverandre til gode og kvalitetsbevisste medarbeidere.	Medarbeidertilfredshet > 4,2 på en skala fra 1-5	Medarbeidertilfredshet: SLK 2017 = 4,2 Landet 2017 = 4,2
	Jobbnærvær < 92,5.	Jobbnærvær: SLK 2018= 91,3 % SLK 2017= 90,5 % SLK 2016= 90,4 %

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen i 2017 viste at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet og det er ingen betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

Jobbnærværet i Søndre Land kommune var i 2018 91,3 %. Det er en bedring sammenlignet med 2017, men under målsettingen på 92,5 %. Den positive utviklingen i jobbnærværet fortsetter i 2019, men det kreves fortsatt intensivt innsats for å nå målsettingen om et jobbnærvær på 92,5 %.

Pågående utviklings- og innovasjonsarbeid må forsterkes. Spesielt viktig fremheves nødvendigheten av å skape større bevissthet om brukerens behov ved utvikling av tjenester, forbedring av arbeidsprosesser og samarbeid på tvers av avdelinger. Større bevissthet oppnås ved å ta med brukere i arbeidet og spørre om hvordan de opplever at tjenestene de får og hva som kunne gjort tjenestene bedre for dem. Hva er viktig for deg? Dette vil bidra til at opplevd kvalitet på tjenestene blir bedre, men forutsetter både godt medarbeiderskap og lederskap.

I planperioden innføres ny administrativ organisering.

I planperioden fremmes en sak om arbeidet med medarbeiderskap og brukerinvolvering.

I planperioden fremmes en sak om kommunens arbeidsgiverstrategi.

4.4. Fokusområde økonomi

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land kommune har hatt relativt store merforbruk i drift over flere år. Det er på det rene at situasjonen med vedvarende merforbruk i drift ikke kan fortsette. Heldigvis er Søndre Land kommune i en gunstig situasjon, ikke minst som følge av store fondsmidler. Det betyr at kommunen ikke er i økonomisk krise. Med økte framtidige utgifter til renter og avdrag, og ikke minst økte demografikostnader, kan situasjonen endre seg. I tillegg har kommunen relativt høye pensjonsforpliktelser, som det ikke er avsatt nok midler til å dekke. Derfor er det kritisk viktig å lykkes med det arbeidet som er igangsatt, sammen med Telemarksforskning, i prosjektet Søndre Land i møte med framtida. I den sammenheng er det verdt å merke seg at Telemarksforskning i realiteten peker på at det viktigste for Søndre Land er å jobbe for å holde innbyggertallet oppe og aller helst øke.

Forvaltning av kommunens langsiktige plasseringer er regulert i økonomi- og finansreglementet, som er revidert fra 01.01.2018. I henhold til reglementet skal de totale plasseringene inflasjonsjusteres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. På denne bakgrunn bør avkastning på langsiktige midler prioriteres til å styrke avsetning på inflasjonsfondet. Avsetning til inflasjonsfondet burde vært ca 47 mill høyere for at kjøpekraften skal opprettholdes.

Videre skal avsetningen til bufferfond helst tilsvare minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Ved utgangen av 2018 var avsetningen til bufferkapital tilstrekkelig til å dekke opp risikovurderingen.

Mål for fokusområde

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status pr 31.12.2018
Kommunen skal forvalte sine økonomiske ressurser på en god måte.	Inntil vi når finansreglementets krav til indeksregulert inflasjonsjustering på langsiktige plasseringer, avsettes 5 mill årlig til inflasjonsfondet.	Beholdning på 23,7 mill pr 31.12.2018. Avsetningen i 2018 ble strøket grunnet merforbruk i drift.
	Bufferfondet skal utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år	Bufferfondet er innenfor stresstest pr 31.12.2018
	Pensjonsfondet skal være på 30 mill innen 2030	Saldo pr 31.12.2018 er på 16,5 mill.
	De øvrige disposisjonsfondene (utover pensjonsfond, bufferfond, og inflasjonsfond), skal	Beholdning på 4,9 % pr

	minimum utgjøre 0,5 % av brutto driftsinntekt	31.12.2018.
	Netto lånegjeld skal ikke overstige 120 % de neste 10 årene	Ca 73 % i 2018.
	Investeringene bør ikke overstige 11 % av driftsutgiftene	Pr 31.12.2018 var investeringene på 10,1 %
	Driftsutgiftene bør ikke overstige 91 % av driftsinntektene inkl finansinntekter	I 2018 utgjorde driftsutgiftene 95 %
	Netto driftsresultat på minimum 2 %	Resultat på – 1,34 % i 2018

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

I planperioden er det viktig å fortsatt fokusere på stram og god økonomistyring i hele organisasjonen for å komme i en situasjon uten merforbruk i ordinær drift. Det skal utarbeides en plan for videre omstillingsarbeid som inneholder konkrete utredningstemaer som skal vurderes gjennomført for å skape bedre balanse mellom inntekter og utgifter. Alle tiltak i omstillingsplanen bør sees i lys av Søndre Land i møte med framtida og dermed ønsket langsiktig utvikling.

For å unngå ytterligere press på det kommunale budsjettet må kommunen lykkes med å bli en mer nærings- og boattraktiv kommune. Den nye administrative strukturen må legge til rette for ytterligere ressursinnsats på dette området på tvers av alle avdelinger i organisasjonen. Samtidig må ressursbruken snus mer i retning av tidlig innsats og livsmestring. Til slutt nevnes et generelt behov for å gjennomgå tildeling av tjenester, både innen oppvekst og helse, omsorg og velferd.

Videre må nedtrappingen av vertskommuneansvaret intensiveres for å være godt rustet til fremtidig bortfall av vertskommunemidler. Det er startet på en nedtrappingsplan hvor fondsavsetningen til pensjonsfondet økes med 1 mill hvert år. Med bakgrunn i de økte finanskostnadene i byggeperioden av Hovlitunet, legger økonomiplanen opp til å utsette denne fondsavsetningen i årene 2019, 2020 og 2021. I 2022 fortsetter avsetningen etter planen.

5. Investeringsplan 2020-2023 – nye investeringsbehov

INVESTERINGSPLAN	2020	2021	2022	2023	Akkumulert
Sum investering i ANLEGGSMIDLER	276 mill	109 mill	39 mill	26 mill	450 mill
Nye låneopptak	230 mill	86 mill	33 mill	21 mill	*370 mill

Tabellen viser planlagte investeringer og tilhørende låneopptak i økonomiplanperioden. Investeringene i 2020 og 2021 er i stor grad preget av byggingen av Hovlitunet, og for at investeringene skal være på et langsiktig bærekraftig nivå er investeringene trappet kraftig ned fra 2022.

*I fradrag fra sum låneopptak kommer forventet tilskudd fra Husbanken på 152 mill i 2021, som vil bli brukt til ekstraordinær nedbetaling av lån.

Beregning av låneopptak:

	2020	2021	2022	2023
Investeringer i anleggsmidler	276 mill	109 mill	39 mill	26 mill
-momskomp	-45 mill	-14 mill	-6 mill	-5 mill
-bruk av fond til inv i anleggsmidler	-	-	-	-
-mottatte tilskudd	-1,5 mill	-8,1 mill		
Sum låneopptak (avrundet)	230 mill	86 mill	33 mill	21 mill

De årlige låneopptakene beregnes ut fra de totale investeringene inkl. MVA, og så trekkes fra MVA-kompensasjon, eventuelt bruk av fond, og eventuelle tilskudd.

Store investeringsprosjekter

Kommunen er inne i en periode med et meget krevende investeringsprogram. Dette gjelder i særlig grad bygging av Hovlitunet, men også ny barnehage i Hov. Det medfører som tidligere nevnt høyere finanskostnader som bidrar til mindre budsjettmidler til fordeling til ordinær drift.

Den nye barnehagen i vil etter planen stå ferdig høsten 2020, mens Hovlitunet er planlagt å stå ferdig våren 2021.

Når disse prosjektene er ferdig er det nødvendig å legge ambisjonsnivået for investeringer betydelig lavere, for at kommunen skal kunne ha en framtidig bærekraftig økonomi.

Kommunen har i flere år hatt planer om et større investeringsprosjekt på Fladsrudbygget, og det er i investeringsplanen satt av 9,5 mill. i 2022. Det vurderes nødvendig å utsette prosjektet til da, fordi prosjektet må ses i sammenheng med prosjektet Stedsutvikling – Hov sentrum.

Videre ligger det i investeringsplanen større rehabiliteringsprosjekter på Helsehuset 2. etasje, samt Eldresenteret, begge med oppstart i 2022.

Her foreligger det ingen eksakte kostnadsberegninger, men det vurderes som nødvendig å legge prosjektene i investeringsplanen. Beløpene er kun estimater.

Andre investeringer

Startlån

Det er budsjettet med en årlig bevilgning til startlån. Startlån er en husbankordning som administreres av kommunene. Kommunen låner opp i Husbanken for videreutlån til innbyggere som trenger finansiering til boligkjøp, og som ikke får finansiering i andre banker. Dette er ordinære lån som forutsettes tilbakebetalt etter en fastsatt plan.

Egenkapitalinnskudd KLP

Bevilgning av forventet innskudd av egenkapital i KLP. Eksakt beløp blir klart sommeren 2020.

Avsetning til ubundet investeringsfond

Det er i perioden planlagt salg av tomter og andre eiendommer/driftsmidler. Disse inntektene er planlagt satt av til ubundet investeringsfond.

6. Budsjettprofil

Ved utarbeidelse av budsjettet for 2020 og planperioden er følgende overordnede premisser lagt til grunn:

- Kommunens økonomisk utgangspunkt
- Kommuneplanens samfunnsdel
- Søndre Land i møte med framtida
- Folkehelse Søndre Land 2025

Særlig fremheves vektleggingen av å prioritere tidlig innsats som satsningsområde innenfor alle tjenesteområder. Videre fremheves viktigheten av å bidra til økt boattraktivitet i planperioden. Kommunen må klare å skape attraktive boligtomter og møteplasser som bidrar til økt befolkningsutvikling i kommunen.

En viktig del av arbeidet med å skape balanse mellom inntekter og utgifter er prosjektet «Søndre Land i møte med framtida». Dette prosjektet er basert på en rapport fra Telemarksforskning, og første ledd i prosjektet er etablering av ny administrativ organisering som vil være i gang fra 2020. Når den nye administrative strukturen er innført starter arbeidet med innhold og samspillet mellom avdelingene for å skape en mer effektiv og omstillingsdyktig organisasjon. I dette arbeidet er det flere utviklingsområder man bør gjennomgå som hvordan stab og støttetjenester best skal understøtte organisasjonen og gjennomgang av tildeling av tjenester. Samtidig arbeides det med en omstillingsplan med hensikt å finne frem til utredningstemaer og tiltak for å skape bedre balanse mellom inntekter og utgifter. Foreløpig er følgende utredningstemaer fremkommet i komitemøter:

Oppvekst

- Skolestruktur
- Barnehagestruktur

Helse omsorg og velferd

- Organiseringen i hjemmesykepleien og hjemmetjenesten. Hensikten vil være å samle hjemmesykepleie og hjemmehjelp, og etablere en egen enhet for tilrettelagte tjenester.
- Eldresenteret, og spesielt bruk av korttidsplassene.
- Ytterligere samarbeid med Sølve om dagtilbudet for personer med nedsatt funksjonsevne. Hvilket innhold skal være tilbud om i dagaktivitetstilbud.

Lokalsamfunn

- Administrative kostnader
- Selvkostområdet
- Vurdering av hvilke arbeidsoppgaver som skal gjøres i egen regi

- Småjobbsentral
- Gatelys

Det forutsettes at det blir arbeides videre med disse temaene i 2020.

- ✓ Økningen i forventede skatteinntekter er estimert til 5,0 mill
- ✓ Økningen i rammetilskuddet inkl. inntektsutjevningen er beregnet til ca. 13,2 mill. inkl. lønns- og prisvekst.

Hovedtrekkene i budsjettet for 2020 og planperioden kan oppsummeres slik:

1. Drift

Driftsbudsjettet for 2020 og de øvrige årene i planperioden er krevende.

Det ble gjort en grundig gjennomgang av konsekvensjusteringer av inntekter og utgifter, målt mot budsjettet for 2019, og beregningen viste at det i utgangspunktet var en ubalanse på ca. 9,1 mill i 2020. Ubalansen øker til ca 14 mill i 2021, ca 12 mill i 2022 og ca 10 mill i 2023. I tillegg kommer det estimerte merforbruket i 2019 på ca 20 mill.

Et prioritert område i kommunen har vært arbeidet med jobbnærværet. Så langt tyder det på at satsingen har vært vellykket. Jobbnærværet for 1. halvår 2019 var på 91,5%, som viser at det definerte målet på 92,5% er innenfor rekkevidde. Jobbnærværet hadde en gledelig bedring på 1,6 prosentpoeng i forhold til samme periode i 2018.

Driftsbudsjettet for 2020 anses som oppnåelig, men svært krevende. Det er ikke rom for negative overraskelser i særlig grad.

2. Investering

Et høyt investeringsnivå de kommende år gir store finanskostnader som igjen øker omstillingsbehovet i planperioden.

Det er i særlig grad bygging av det nye omsorgssenteret; Hovlitunet som gir det høye investeringsnivået, men også bygging av ny barnehage i Hov påvirker investeringsnivået. I investeringsplanen for 2020 – 2023 er det gjennomført en streng prioritering av nye foreslåtte investeringsprosjekter.

Budsjettoversikt drift

	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
OPPVEKST	95 500 000	97 400 000	94 700 000	95 100 000	95 300 000
HELSE, OMSORG, VELFERD	180 700 000	189 700 000	198 700 000	194 800 000	193 100 000
LOKALSAMFUNN INKL STAB	56 000 000	58 100 000	56 400 000	56 700 000	57 700 000
Felles	8 300 000	9 800 000	8 300 000	9 800 000	8 300 000
Administrativ ledelse	10 800 000	11 000 000	10 900 000	11 000 000	11 000 000
Politisk ledelse	4 300 000	4 300 000	4 400 000	4 300 000	4 400 000
Sum drift tjenesteområdene	355 600 000	370 300 000	373 400 000	371 700 000	369 800 000
-Skatter og rammetilskudd	-394 500 000	-412 300 000	-411 400 000	-411 100 000	-410 800 000
Renter og finans	38 900 000	42 000 000	38 000 000	39 400 000	41 000 000
RESULTAT	0	0	0	0	0

Tabellen viser tall for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Driftsinntekter og tilskudd

	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Skatteinntekter	126 000 000	121 000 000	118 346 057
Rammetilskudd	220 456 000	207 231 000	204 147 690
Vertskommunetilskudd	64 900 000	65 100 000	65 774 800
Investeringskompensasjoner	944 000	1 169 000	1 164 962
SUM	412 300 000	394 500 000	389 433 509

Skatteinntektene

Skatteinntektene er budsjettert med 126.000.000 for 2020, med KS prognosemodell som utgangspunkt.

Rammetilskudd

I følge statsbudsjettet for 2020 vil Søndre Land kommune motta rammetilskudd på 220.456.000, mot 207.231.000 i 2019. Rammetilskuddet er i likhet med skatteinntektene med KS prognosemodell som utgangspunkt.

Inkludert i rammetilskuddet for 2020 er tilskudd som fram til 2019 kom som øremerkede tilskudd utenom rammetilskuddet.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er en kompensasjon som Søndre Land kommune mottar for å dekke ekstra utgifter i forbindelse med at mange tidligere beboere på institusjoner (og opprinnelig hjemmehørende i andre kommuner), etter ansvarsreformen i 1991 ble innbyggere i Søndre Land kommune. Disse inntektene reduseres etter hvert som brukerne faller fra. Samtidig som antallet brukere og inntekter reduseres, vil de gjenlevende brukerne få mer kompliserte pleiebehov etter hvert som disse blir eldre. De gjenværende vertskommunebrukerne har etter hvert blitt en noe aldrende gruppe, og når den siste vertskommunebrukeren har gått bort vil også de siste vertskommuneinntektene være borte. Med andre ord vil kommunen fra dette tidspunktet være over i en normal inntektssituasjon. Dette betyr at kommunen allerede nå må begynne å forberede seg på at denne situasjonen vil komme. Det gradvise bortfallet av inntekter må følges av en tilsvarende nedbygging av kommunens totale tjenestetilbud.

Søndre Land kommune har påbegynt en gjennomgang av hvordan vertskommuneutgiftene bør nedtrappes.

Vertskommunetilskuddet er budsjettert med 64,9 mill for 2020, og er basert på 36 brukere ved utgangen av 2018.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune har en langsiktig plassering av sin kapital som forvaltes i samsvar med kommunens økonomi- og finansreglement. Dette reglementet ble revidert 11.12.2017 med virkning fra 01.01.2018.

Det er i økonomi- og finansreglement kap 11 vedrørende finansforvaltningen lagt til grunn at kommunens langsiktige plasseringer blir inflasjonsjustert årlig i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen, og det er kun avkastningen som kan disponeres. I tillegg skal kommunen ha et bufferfond som sikkerhet for svikt i budsjettert avkastning. Bufferfondet skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år.

Etter finanskrisen i 2008, da kommunen tapte sine avsetninger til inflasjonsjustering og bufferkapital, er det fremdeles et betydelig gap mellom de faktiske avsetninger til inflasjonsjustering og det som er gjeldende krav i finansreglementet.

Pr 31.12.2018 mangler vi ca 1,4 mill på fondsbeholdningen på Bufferkapitalen for å være på tilfredsstillende nivå, og i samsvar med reglementet.

Det vil ikke være aktuelt å legge inn avkastning fra kapitalen i driftsbudsjettet inntil avsetning til inflasjonsjustering er på samme nivå som beskrevet i økonomi- og finansreglementet.

Søndre Land kommune har totalt budsjettet med en avkastning på 8 mill kr for langsiktige plasseringer i 2020. Det er ikke budsjettet med å sette av noe til bufferfond og inflasjonsjustering i 2020.

Søndre Land kommune har en forholdsvis høy andel av de totale langsiktige plasseringene som *rentebærende midler*, med forholdsvis lav risiko. Det er for tiden et lavt rentenivå, som betyr at den forventede avkastningen ligger på et lavt nivå sammenlignet med tidligere års avkastning.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Endring i satser fra 2019 til 2020 er vurdert individuelt og det er derfor en del variasjon i satsene. Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning er grunnlagt.

Abonnementsgebyr for avløp holdes på samme nivå som for 2019, mens den volumavhengige avgiften øker med 13 %. Det samme er tilfelle med abonnementsgebyret for vann, mens den volumavhengige avgiften for vann økes med 11,1 %. I gjennomsnitt for en normalhusholdning vil gebyret for vann dermed øke med totalt 5 %, og for avløp med 5,2 %.

Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringseiendom og fritidsbebyggelse i 2020.

Gebyret for slamtømming reduseres med 9,8 %, mens gebyret for renovasjon reduseres med 7 %.

Gebyret for feiing for fast bebodde,- og fritidseiendommer reduseres med 9,7 %.

Gebyr for kommunal renovasjon reduseres med 7 %.

Gebyrsatsene for byggesaksbehandling er økt betydelig utover normal prisstigning. Dette for at satsene skal være mer i samsvar med tilsvarende gebyrer i nabokommunene.

Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2020 er basert på en forutsatt samlet lønns- og prisvekst (deflator) på 3,0 %.

Avsetningen til lønnsoppgjøret i 2020 er budsjettert med 6,0 mill. De årlige lønnsoppgjørene er vekselvis hovedoppgjør og mellomoppgjør. I 2020 er det hovedoppgjør, og som hovedregel er lønnsoppgjørene høyere enn ved mellomoppgjør.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2019	Budsjettert 2019	Budsjettert 2020	Budsjettert 2021	Budsjettert 2022	Budsjettert 2023
Inflasjonsjustering	23 737 869	5 000 000	0	0	0	0
Pensjonsfond	16 500 000		0	0	1 000 000	2 000 000
Disposisjonsfond	3 452 844	1 000 000	0	0	0	0
Utviklingsfond			2 500 000	500 000	1 100 000	1 800 000

Som tabellen viser er det ikke planlagt å sette av noe til inflasjonsjustering og disposisjonsfond i budsjettet for 2020 og videre i planperioden. På lang sikt er dette svært uheldig, men store utfordringer med driftsrammene gjør at det foreslås å gjøre det slik i påvente av at arbeidet med å bringe driftsrammene ned på et på et mer bærekraftig nivå er gjennomført (*Søndre Land i møte med framtida*).

Det foreslås imidlertid å sette av 1,0 mill til pensjonsfond fra 2022 og økning på ytterligere 1 mill de kommende årene, samt å sette av midler til et nytt fond; Utviklingsfond i budsjettet og videre i planperioden.

Større investeringer

Hovlitunet

Byggingen av Hovlitunet pågår for fullt, og det er i investeringsbudsjettet for 2020 planlagt en investering på kr. 190 mill. på dette prosjektet. Hele byggeprosjektet forventes ferdig våren 2021.

Totale investeringer er planlagt til 491 mill., og det er gitt tilsagn fra Husbanken på et tilskudd på kr. 152 mill.

Bofellesskap – Breskebakke

- Breskebakke bofellesskap med 6 boenheter – 4 mill. i 2020. Beregnet investeringskostnad er totalt 26,9 mill, og det er delfinansiert med tilskudd fra Husbanken på 8,7 mill.

Bygget er planlagt å stå ferdig mars 2020.

Ny barnehage i Hov

Bygging av ny barnehage i Hov er i gang. Totalrammen er på 46,8 mill., og bygget er planlagt ferdig innen oppstart av barnehageåret 2020-2021.

Ny veg o.a. infrastruktur - klinikkområdet.

I forbindelse med byggingen av ny barnehage, samt øvrige prosjekter på klinikkområdet er det budsjettert med 4,5 mill. til veg og annen infrastruktur på området.

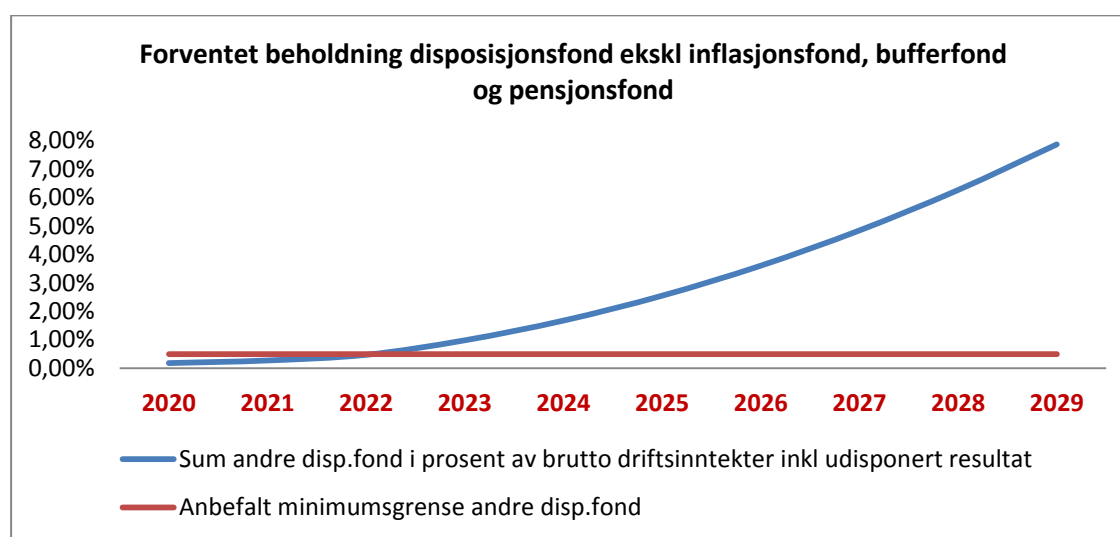
Selvkostinvesteringer til vann, avløp og renovasjon (VAR) i 2020.

Det er i budsjettet for 2020 planlagt å investere 10,9 mill. innen VAR-området. Dette gjelder i hovedsak 2 prosjekter; vann/avløp Nordberg og Rådyrvegen med 6,2 mill., og vann/avløp på klinikkområdet med 4,2 mill.

Mål for langsiktige økonomiske nøkkeltall

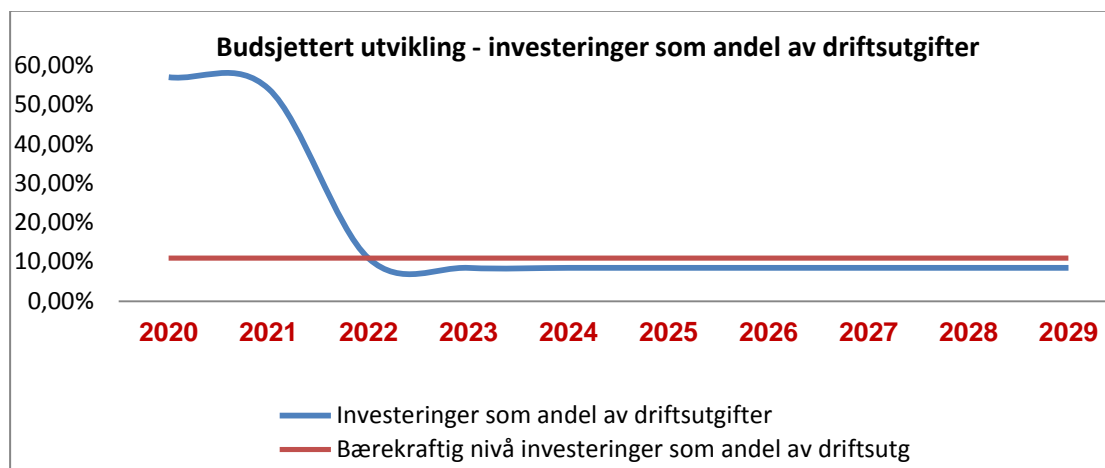
I samsvar med krav i ny kommunelov er det lagt inn en del langsiktige bærekraftige økonomiske måleindikatorer i årets budsjettdokument. Siden dette er første år med slike langsiktige mål må det forventes endringer/tilpasninger de kommende år.

De budsjetterte måltallene i forhold til de langsiktige målene vises i tabellene under.

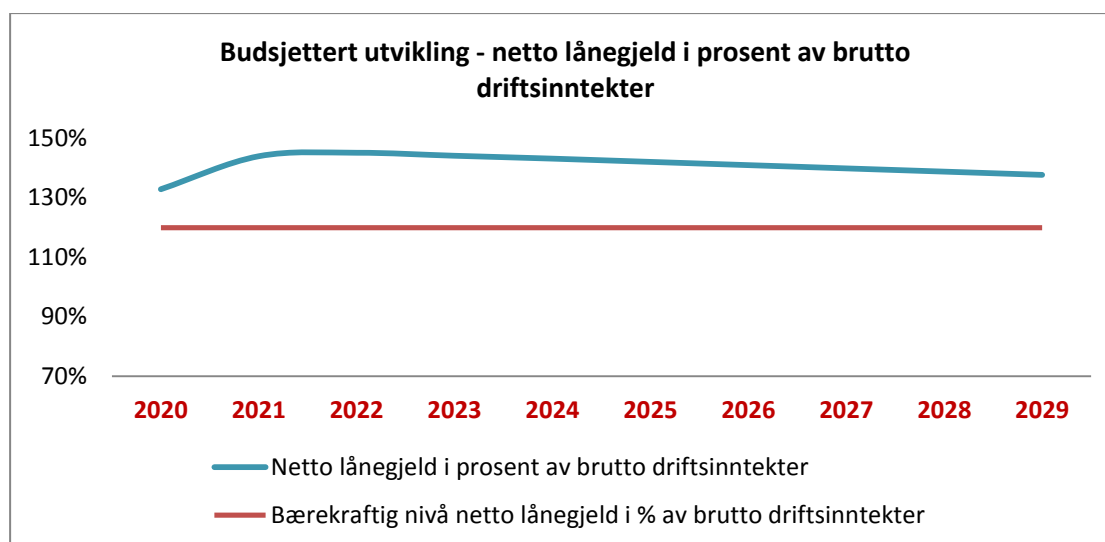

Mål for disposisjonsfond eksklusiv inflasjonsfond, bufferfond og pensjonsfond er satt til 0,5%. En svært krevende budsjettssituasjon i 2020 og 2021 gjør at det er vanskelig å foreta tilstrekkelig avsetning av fond, men som tabellen viser er planen å trappe opp fondsavsetningene utover i perioden.

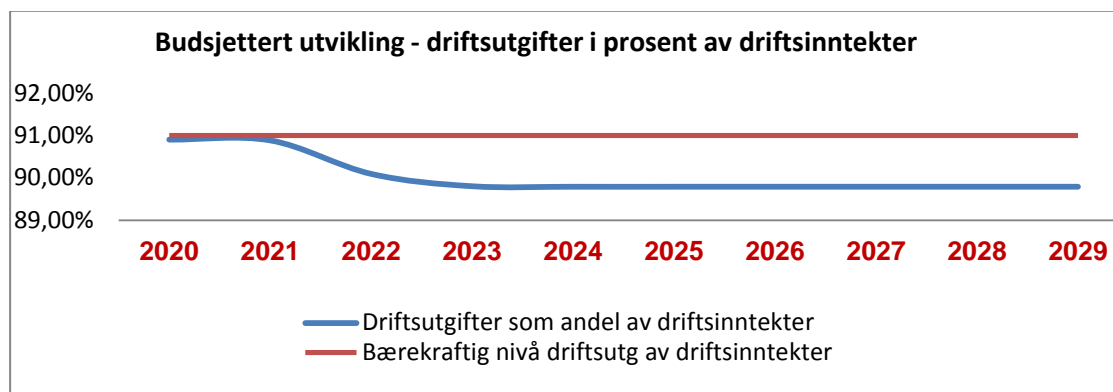

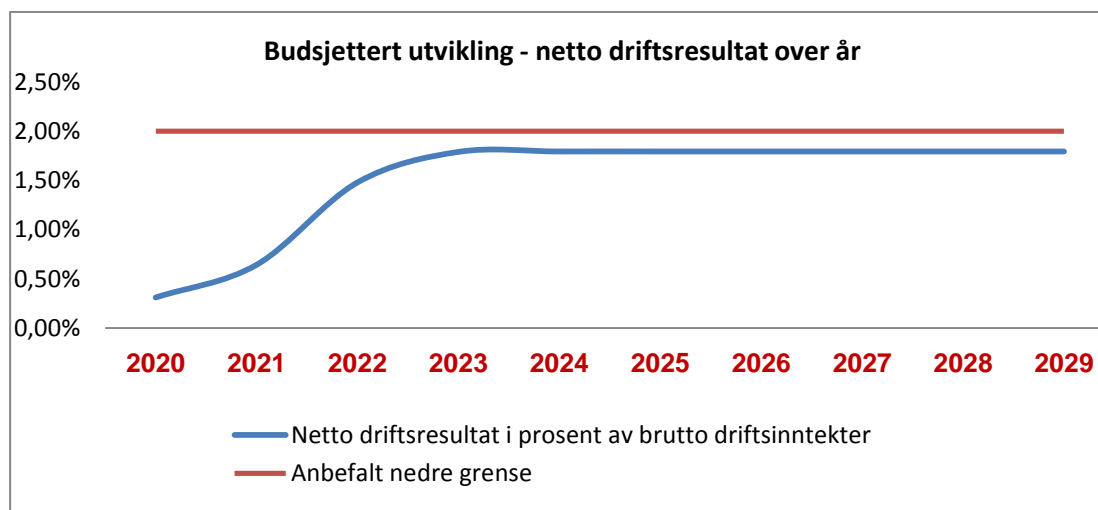
Bærekraftig nivå på investeringer som andel av driftsutgifter er satt 11%. Som tabellen viser er investeringene vesentlig høyere enn målet, men utover i perioden er de planlagte investeringene på et godt nivå i forhold til målet.

Det anbefalte målet for netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er 75 %. De store investeringene i 2019 – 2021 gjør imidlertid at lånegjelden blir stor, og kommunens interne mål er satt til 120 %, for å ha et realistisk mål. På lengre sikt er målet at lånegjelden reduseres ytterligere.

Mål for driftsutgifter i prosent av driftsinntekter er satt til 91 %, og som tabellen viser ligger det budsjetterte driftsutgiftene på et akseptabelt nivå.

Måltallet for netto driftsresultat er satt til 2 % av brutto driftsinntekter. Som tabellen viser er det stort avvik i budsjettet for 2020, men det nærmer seg målet utover i perioden.

7. Ledelse og felles

7.1. Tilstandsvurdering

Søndre Land kommune gjennomførte høsten 2018 en gjennomgang av de administrative kostnadene sammenlignet med andre kommuner. Undersøkelsen ble gjennomført av Agenda Kaupang. Rapporten fra Agenda Kaupang pekte på at Søndre Land er en tidligere vertskommune for HVPU-institusjon og har fortsatt et høyere utgiftsbehov enn de fleste andre kommunene i sammenligningsgruppen. Rapporten pekte videre på at kommunen har en administrativ bemanning på gjennomsnittsnivået for de andre kommunene i denne gruppen. Vurdert etter administrativ andel (administrative stillinger som andel av samlet bemanning) er den administrative bemanningen lavere enn flere av de andre kommunene.

Telemarksforskning gjennomførte en gjennomgang av kostnadsnivået i Søndre Land kommune i forhold til sammenlignbare kommuner i 2019. Telemarksforskning kom frem til at vi ligger høyt i administrative kostnader sammenlignet med andre kommuner og anbefaler oss å se nærmere på et mulig innsparingspotensial.

7.2. Satsningsområder

For satsningsområder i planperioden generelt henvises det til kapittel for oppfølging av kommunens samfunnsplan og beskrivelse av disse i kommunalområdene.

7.3. Økonomiplan

Felles	2020	2021	2022	2023
Utgangspunktet er 2019-rammene	8 283 000	8 283 000	8 283 000	8 283 000
Prisjustering	40 000	40 000	40 000	40 000
Budsjettreserve (uendret på 2 mill)	-	-	-	-
Lønnsreserve (hovedoppgjør 2020 og 2022)	1 500 000	-	1 500 000	-
Deltagelse Helse-Inn	75 000	75 000	75 000	75 000
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	9 798 000	8 298 000	9 798 000	8 298 000

Ansvarsområdet felles inneholder utgifter som er felles for hele organisasjonen.

Det er innarbeidet en budsjettreserve i planperioden for å ta høyde for ikke planlagte tiltak på 2 mill kroner. Avsetning til lønnsoppgjør varierer avhengig av om det er hovedoppgjør eller mellomoppgjør. I 2020 og 2022 er det hovedoppgjør.

Omstillingsbehovet for fellestjenester er på 100.000 kroner i 2020 og i resten av planperioden.

Administrativ ledelse	2020	2021	2022	2023
Utgangspunktet er 2019-rammene	10 779 000	10 779 000	10 779 000	10 779 000
Lønns- og prisjustering	326 000	326 000	326 000	326 000
Felles pott til utviklingstiltak (uendret på 1,5 mill)	-	-	-	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-110 000	-167 000	-147 000	-124 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	10 996 000	10 939 000	10 958 000	10 981 000

De økonomiske rammene til administrative ledelse er i planperioden redusert med områdets andel av omstillingsbehovet til kommunen. Totalt 110.000 i 2020 og på tilsvarende nivå i planperioden. Videre er det i planperioden budsjettert med 1,5 mill kroner til utviklingsarbeid. Det er på tilsvarende nivå som i 2019.

Fra 2017 er næringsrådgiverstillingen besatt og kommunen deltar i Gjøvikregionen Utvikling med tilhørende næringsprogram. Næringsarbeidet ble fra og med 2019 overført til administrativ ledelse. Fra 2019 deltar kommunen også i programmet KOM (kultur, opplevelser og mat).

Politisk ledelse	2020	2021	2022	2023
Utgangspunktet er 2019-rammene	4 320 000	4 320 000	4 320 000	4 320 000
Lønns- og prisjustering	130 000	130 000	130 000	130 000
Valg (kommunevalg/stortingsvalg)	-150 000	-50 000	-150 000	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-32 000	-48 000	-43 000	-36 000
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	4 268 000	4 351 000	4 257 000	4 414 000

De økonomiske rammene til politisk ledelse er i planperioden redusert med områdets andel av kommunens omstillingsbehov. Videre er rammene justert for gjennomføring av valg i planperioden. Det er budsjettert med 1 årsverk i planperioden, det vil si ordfører.

8. Oppvekst

8.1. Tilstandsvurdering

BARNEHAGE

	2019 - 20	2018-19	2017-18	2016-17
Antall barn i kommunale barnehager	219	215	209	185
Antall barn private bhg	22	23	24	19
SUM barn i barnehage	241	238	233	204
Antall årsverk kommunale bhg	63,2	63,3	54,0	45,0
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	72 t/u	35 t/u	44 t/u	17 t/u
Antall timer assistent på enkeltbarn	51 t/u	154 t/u	173 t/u	14 t/u

Det framgår av tabellen at det har vært en økning på ca. 40 barn i barnehagene de siste fire årene. Antall assistenttimer på enkeltbarn har en nedgang. Antall timer med spesialpedagogisk hjelp har økt.

Nøkkeltall knyttet til barnehagetjenesten

Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet Uten Oslo 2018
Andel barn med barnehageplass	87,0	87,9	90,2	92,6	92,1
Korr. brutto driftsutg. pr barn i kommunale barnehager per korrigert oppholdstime (kr)	70,0	64	68,0	69,0	69,0
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning	37,0	37,8	45,5	44,2	43,4
Andel barn som får ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn, i forhold til alle barn i kommunale barnehager	3,2	2,4	2,8	2,6	3,7

GRUNNSKOLE

	2019-20	2018-19	2017-2018	2016-2017
Antall elever	527	535	547	602
Elever ved Bjøneroa skole	15	14		
Årsverk undervisning kommunale skoler	58,3	58,6	63,2	65,9
Elever pr årsverk undervisning	9,04	9,12	8,66	9,14

Elevtallet viser en synkende tendens. Antall årsverk i undervisning er redusert noe. Ekstra behov knyttet til enkeltelever bidrar til at nedbemanningen for høsten 2019 ikke er større.

Nøkkeltall grunnskole

Indikatorer	Søndre Land 2018	Søndre Land 2017	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet u/Oslo 2018
Netto driftsutgifter til grunnskolesektoren per innbygger 6 – 15 år.	142 638	137 345	119 932	124 934	112 562
Korrigerte brutto driftsutgifter grunnskole per elev	121 026	117 760	105 428	107 053	98 376
Andel elever i privat og kommunal grunnskole som får spesialundervisning	5,2	4,8	8,3	6,9	7,9
Korrigerte brutto driftsutgifter til SFO pr. bruker	28 599	25 944	31 247	27 924	30 851
Andel innbyggere 6 – 9 år i SFO	33,8	32,4	51,8	48,8	56,2

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (lagt fram for kommunestyret i juni 2019). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver og antall grunnskolepoeng.

Nasjonale prøver 5. trinn	2018	2017	2016	2015
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	32,1 %	15,6 %	20,0 %	28,8 %
Andel elever på laveste nivå i regning 5. trinn	37,7 %	10,9 %	32,7 %	23,6 %
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	22,6 %	13,3 %	18,0 %	34,0 %

Nasjonale prøver 8. trinn	2018	2017	2016	2015
Andel elever på de to laveste nivåene i lesing 8 tr.	25,8 %	26,7 %	30,2 %	33,4 %
Andel elever på de to laveste nivåene i regning 8 tr.	35,5 %	36,7 %	42,6 %	41,3 %
Andel elever på de to laveste nivå i engelsk 8. tr.	27,5 %	18,4 %	30,9 %	40,0 %

Resultater 10. trinn	2018	2017	2016	2015
Grunnskolepoeng	39,8	41,1	38,4	38,8

FLYKTNINGETJENESTE, VOKSENOPLÆRING, SPESIALPEDAGOGISKE TJENESTER

Introduksjonsprogrammet inkludert grunnskoleopplæring og norskopplæring med samfunnskunnskap gjennomføres i samarbeid med Sølve Læring pluss. For tiden er det totalt 33 elever som deltar i opplæring, enten i norskopplæring etter introduksjonsloven eller i grunnskoleopplæring etter opplæringsloven.

Søndre Land kommune mottar integreringstilskudd for 56 flyktninger. Av disse deltar for tiden 20 flyktninger i introduksjonsprogrammet.

Enkelte av flyktningene har på grunn av permisjon ikke startet i introduksjonsprogrammet før august 2018. Det vil følgelig være deltakere i introduksjonsprogrammet minimum til 2021.

Samtlige av de åtte som avsluttet introduksjonsprogrammet skoleåret 2018 – 2019, har gått videre til arbeid eller utdanning.

8.2. Mål og satsingsområder

Gjennom formålsparagrafen i barnehageloven og opplæringsloven er kommunen som barnehagemyndighet, barnehageeier og skoleeier gitt et omfattende samfunnsmandat. I følge formålsparagrafen i barnehageloven skal barnehagen blant annet «ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling». I Opplæringslovens formålsparagraf står det blant annet at elevene skal «utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrang».

I kommuneplanens samfunnsdel er det angitt følgende overordnede mål for kommunalområde oppvekst:

- Etablere et helhetlig kvalitetssystem for skole og barnehage og fortsatt sikre at elevenes skolerresultater ligger minst på landsgjennomsnittet.

- Redusere andelen elever som skårer under kritiske grense på kartleggingsprøver og ligger på de laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver (dvs. nivå 1 for 5. trinn og nivå 1 og 2 på 8. trinn), og ha et godt skolemiljø.
- minst 75 % av de som går ut av ungdomsskolen skal ha fullført videregående skole med bestått i alle fag innen fem år etter avsluttet ungdomsskole.

BARNEHAGE

Det overordnede målet for barnehagetjenesten i Søndre Land er full barnehagedekning i tråd med barnehageloven, og et barnehagetilbud med høy kvalitet som fremmer barns trivsel, lek og læring. Barnehagene skal både være en pedagogisk virksomhet og et velferdstilbud for småbarnsforeldre.

Utviklingsarbeidet i barnehagene i Søndre Land skjer med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets kompetansestrategien 2018-22. Fra Utdanningsdirektoratet er det understreket at denne strategien skal støtte implementeringen av den nye rammeplanen for barnehagene (vedtatt 2017).

På bakgrunn av de sentrale føringene har kommunene i Gjøvik-regionen jobbet fram en regional kompetansesatsing for private og kommunale barnehager. Hovedtemaet for denne regionale satsningen er barnehagebaserte tiltak som skal utvikle barnehagene som en lærende organisasjon. I Søndre Land følges dette opp gjennom å bygge videre på de senere års satsingsområde «Barns trivsel». Det betyr at voksnes relasjonskompetanse i møte med barn, og kunnskap om barnets tilknytning fortsatt står sentralt i utviklingsarbeidet.

For å styrke personalets kompetanse ytterligere innenfor dette området har Søndre Land kommune inngått en avtale med firmaet Tilknytningspsykologene om kompetanseutvikling for ansatte i barnehage, skole og SFO i Circle of Security (COS-P) /Trygghetssirkelen. Bakgrunnen for dette prosjektet er kunnskapen om betydningen av relasjonen mellom barn og voksne for det enkeltes barns utvikling.

Metoden har blitt tilbudt som foreldrekurs i Søndre Land siden vår 2017. Foreldrekurs og undervisning av ansatte som jobber med barn og ungdom er svært utbredt og anerkjent både nasjonalt og internasjonalt.

I tillegg videreføres utviklingsarbeidet «Strukturert begrepslæring» som gjennomføres med alle 5-åringene i kommunen. Målet med denne satsningen er å jobbe systematisk med rammeplanens krav om tidlig og god språkstimulering.

GRUNNSKOLE

De overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel er konkretisert i følgende resultatmål:

- Ingen elever skal oppleve mobbing, diskriminering, vold eller rasisme.
- Læringsresultatene skal ligge minst på landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på nasjonale prøver på 5. trinn og 8. trinn.
- Maksimalt 15 % av elevene skal være i mestringsgruppe 1 på nasjonale prøver i femte trinn og maksimalt 7 % i mestringsgruppe 1 på 8. trinn.
- Grunnskolepoeng på 10. trinn skal ligge minst på landsgjennomsnittet.
- Skolene i Søndre Land skal innen 2024 oppfylle opplæringslovens krav til undervisningskompetanse hos alle fast ansatte lærere.

Fagfornyelsen i grunnskolen og implementering av ny overordnet del av læreplanen er viktige elementer i utviklingsarbeidet i grunnskolen 2019-20. Dette i tillegg til implementeringen av COS i skole og barnehage. Målet med utviklingsarbeidet er å sette skolene og den enkelte lærer i stand til å anvende verdiene og prinsippene i læreplanens overordnede del i egen praksis og i arbeid med lokale læreplaner basert på de nye fagplanene.

VOKSENOPPLÆRING, INTEGRERING OG SPESIALPEDAGOGISKE TJENESTER

Flyktningetjenesten skal bidra til en god integrering av bosatte flyktninger i tråd med introduksjonsloven. Hovedoppgaven er å koordinere bosetting og integrering av innvandrere. Siden Søndre Land kommune har valgt å legge oppgaver knyttet til introduksjonsprogrammet og opplæring til Sølve, er det av stor betydning at dette samarbeidet videreutvikles til beste for deltakerne.

Introduksjonsprogrammet skal bidra til at flyktingene styrker sine muligheter for deltakelse i yrkes- og samfunnsniv, og deres økonomiske selvstendighet. Det er et mål at 75 % av deltakerne i introduksjonsprogrammet går til arbeid eller utdanning etter endt program.

Utviklingsmålet for voksenopplæringen er å videreutvikle norskopplæringen, grunnskoleopplæring for voksne og det spesialpedagogiske tilbudet for voksne i samarbeid andre kommunale enheter og Sølve. Den ordinære grunnskoleopplæringen skal bidra til at elevene fullfører og består grunnskolen.

Målet for PP-tjenesten er:

- å legge grunnlag for at elever med behov for spesialundervisning opplever mestring og høyt læringsutbytte gjennom sakkyndighetsarbeid
- å bistå og veilede skoler og barnehager i deres arbeid overfor barn og skolelever med særskilte behov.

Målekart for kommunalområdet

Nøkkeltall	2020	2019	2018	Kommentar
Antall årsverk		153,5	150,5	Nedbemannning i 2020 på ca. 5 årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2020	2019	2018	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	
Nærvær (i %)	92,5	91,9*	92,1	*etter 3. kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100 %	114,4% *	112,1 %	* pr 2. tertial

8.3. Økonomiplan

	2020	2021	2022	2023
Utgangspunktet er 2019 -rammene	95 534 000	95 534 000	95 534 000	95 534 000
Lønns- og prisjustering	3 864 899	3 864 899	3 864 899	3 864 899
Utvidelse barnehageplasser	-1 200 000	-2 400 000	-2 400 000	-2 400 000
Fluberg barnehage-helårsvirkning	-1 400 000	-2 800 000	-2 800 000	-2 800 000
Nedleggelse Hov bhg. fra høst '20	-3 300 000	-6 300 000	-6 300 000	-6 300 000
Ny bhg. fra høst '20	5 000 000	9 700 000	9 700 000	9 700 000
Økt satsing på læringer	250 000	250 000	250 000	250 000
Varslingssystem, beredskap i skolen	150 000	50 000	0	0
Fornyng av elev-pc'er	100 000	100 000	100 000	100 000
Læreplanfornyelsen (nytt und.mat.)	750 000	250 000	250 000	0
Generelt kutt	-2 307 385	-3 509 908	-3 099 284	-2 609 218
Nettoramme økonomiplan 2019-2022 (avrundet)	97 442 000	94 739 000	95 100 000	95 340 000

Kommunalområde felles

Til tross for økt ramme (3,5 million kroner) i 2019 til fellesområdet, er det krevende å oppnå balanse på dette området. Spesialpedagogisk hjelp til barnehagene og tilskudd til de private barnehagene er utgifter det er krevende å dekke opp. I tillegg påløper relativt store utgifter til skoleskys, gjesteelever i andre kommuner og tilskudd til spesialundervisning til Land Montessoriskole.

Skolene

Selv om det påregnes en nedbemanning i årsverk for skolene, vil budsjettsituasjonen bli vanskelig også i 2020. Fra skolestart høsten 2020, reduseres elevtallet slik at det vil være mulig å slå sammen klasser – både i barneskolen og ungdomsskolen. Dette vil kunne generere en nedbemanning på ca. tre årsverk.

Barnehagene

Nye Hov barnehage er planlagt i drift f.o.m august 2020. Kommunens samlede barnehagekapasitet blir dermed driftet mer kostnadseffektivt gjennom at de midlertidige utvidelsene i henholdsvis Grettegutua, Svingen, Hov og Fluberg barnehage fjernes.

Det er ikke budsjettdekning for den spesialpedagogiske hjelpen som blir gitt ut fra enkeltvedtak innenfor barnehagetjenesten.

Avdeling for flyktninger, spesialpedagogiske tjenester og PPT

Budsjettet til flykningetjenesten inkludert refusjon til Sølve og utbetaling av introduksjonsstønad er redusert i tråd med reduksjonen i inntekter fra det statlige introduksjonstilskuddet. Budsjettet innebærer at det må være en svært restriktiv praksis med hensyn til å få utvidet introduksjonsprogrammet utover 2 år. Gledelig er det derfor at kommunen får mulighet til å bosette ti nye flyktninger i 2020. Det gir større mulighet for balanse i driften av flyktingregnskapet.

9. Helse, omsorg og velferd

Kommunalområdet består av

- Institusjonstjenestene som er 1. og 2. etasje i Hovli sykehjem. 1. etasje innehar rehabiliteringstilbud, kommunale akutte døgnplasser, korttids- og langtidsplasser. 2. etasje gir i hovedsak tjenester til demente. Tjenestene skal være av god kvalitet, og bli gitt innenfor gitte rammer.
- Hjemmetjenesten som yter praktisk bistand og opplæring i eget hjem. Den har i tillegg ansvar for omsorgslønn, trygghetsalarmer, hjemmevaktmester, avlastningstilbud til barn og unge, avlastning i eget hjem og LAR-Utegruppe samt Hov Nordre. I tillegg har avdeling psykisk helse og rus vært lagt under hjemmetjenesten i 2019
- Hjemmesykepleien har ansvar for helsehjelp i hjemmet.
- Eldresenter og dagtilbudet består av dagaktivitetstilbud til eldre og tilbud til personer med funksjonsnedsettelse samt demente. Eldresenteret har 6 korttidsplasser og 21 leiligheter med heldøgnsbemanning
- Kjøkkenet produserer mat til sykehjem, eldresenter, kantine og til hjemmeboende. Det skal driftes etter gjeldende normer, og tilby kvalitetsmessig god og ernæringsriktig mat til kunder.
- Helse og familie består av tre underavdelinger; legetjenesten, helsestasjon og ergo./fysio./friskliv. Psykisk helse og rustjeneste ble pga vakant lederstilling overført til hjemmetjenesten pr 01.01.2019
- NAV Søndre Land arbeider etter arbeids- og velferdsforvaltningens visjon "Vi gir mennesker muligheter", og har som hovedmål å bidra til en velfungerende velferdstjeneste og et velfungerende lokalsamfunn, samt gi innbyggere og næringsliv gode, behovsrettede og samordnede tjenester. De kommunale tjenestene i NAV-kontoret er: Tjenester i hht lov om sosiale tjenester i NAV (bl.a. økonomisk stønad, kvalifiseringsprogram, midlertidig bolig, råd og veiledning)
- Barnevernet er et interkommunalt samarbeid mellom Gjøvik, Nordre Land og Søndre Land der Gjøvik er vertskommune.

9.1. Tilstandsvurdering

Helse og omsorgstjenester

Nøkkeltall	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Helse og omsorgstjenester					
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	39625	41096	29372	32094	27244
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)	493,1	480,9	337,9	366,4	311,6
Netto driftsutgifter til omsorgstjenester i prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter (prosent)	39,7	39,4	34,8	35,5	31,9

Nøkkeltall	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Helse og omsorgstjenester					
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten m/ helsefagutdanning (prosent)	74,5	74,5	75,2	75,5	74,8
Årsverk per bruker av omsorgstjenester (årsverk)	0,51	0,56	0,57	0,51	0,57
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)	32,4	31,5	32,8	34,6	31,6
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)	54,9	51,6	29,6	45,2	47,5
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)	15,7	11,7	11,1	10,7	12,1
Andel brukertilpassede enerom m/ eget bad/wc (prosent) ¹	0	0	86,6	85,8	89,7
Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon (kr)	2699	3 436	3613	3912	3710
Andel private institusjonsplasser (prosent)	0	0	2,2	3,1	5,4
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0,45	0,56	0,49	0,68	0,57
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	1,88	2,63	0,83	0,77	0,67
Netto driftsutgifter til kommunehelsetjenesten i prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter (prosent)	3,9	4,0	4,7	5,3	4,8
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	12,4	12,4	10,6	12,7	11,3
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	10,4	9,4	9,7	11,8	9,6
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	48,3	39,8	49,4	45,6	42,2
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst (prosent)	78,4	89,4	93,5	97,8	90,6

Søndre Land kommune ligger fortsatt høyt sammenlignet med andre både når det gjelder utgifter til kommunale helse og omsorgstjenester og i antall årsverk pr 10 000 innbyggere, selv om antall årsverk gikk noe ned i perioden. Det er nærliggende å tenke at utgiftsnivået henger sammen med vertskommuneansvaret. Trass i at kompetanse er et satsningsområde, har ikke andel årsverk i helse og omsorg med helsefagutdanning økt. Årsverk pr bruker har økt, og nærmer seg nå nivået i gruppe 10. Andel innbyggere over 80 år som mottar tjenester fortsetter å gå ned. Andel innbyggere under 66 år som mottar tjenester er mye høyere enn i andre kommuner. I perioden har det vært en liten nedgang. Omfanget av tjenester i denne gruppen har blant annet sammenheng med vertskommuneansvaret.

Utgifter pr oppholds døgn i institusjon har økt mye i perioden, og vi ligger nå mer på linje med sammenlignbare kommuner. En forklaring er at plasser stod ledige i 2018, og at vi hadde utvidet bruk av tilbudet i Fjordbo.

Vi har høy andel personer med tilbud om dagaktivitetsplass i aldersgruppen 67-79 år sammenlignet med andre. Dette ser vi på som et godt forebyggende tiltak.

Det er en styrt økning av legetimer i sykehjem, og kommunen har besatt alle fastlegehjemler.

Tabellen viser at avtalte årsverk i fysioterapitjenesten er redusert. Avtalte årsverk har vært uforandret, men alle stillingene har ikke vært dekket opp i løpet av 2018.

Den store nedgangen i avtalte årsverk i helsestasjonen kan skyldes at SSB har endret beregningsmetode i 2018 slik at endringen som vises mellom 2017 og 2018 ikke er reell. I tillegg var ikke alle stillingene dekket opp i løpet av 2018. Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker er lav, men noen er fulgt opp ved besøk på helsestasjonen.

Psykisk helse og rus

Nøkkeltall – Psykisk helse og rus	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	3,5	3,6	6,1	4,1	4,9
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	6,3	6,6	9,3	7,1	9,1
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	5,3	7,1	2,9	2,6	3,0

Flere personer som tar videreutdanning gjennomfører en utdanning som heter psykisk helse og rus. En splitting av disse videreutdanningene kan gi en feil rapportering. Årsverk av psykiatriske sykepleiere og personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid ligger noe lavere enn de vi kan sammenligne oss med. Vi ligger høyt på årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid sammenlignet med andre.

Sosiale tjenester

Nøkkeltall	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018
Sosiale tjenester		
Sosialhjelpsmottakere (antall)	101	93
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år (antall)	25	11
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer (antall)	19	17
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt (antall)	10	6
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold (antall)*	17	21
Sosialhjelpsmottakere som bor i eid bolig (antall)	16	10
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp.	47	41

Nøkkeltallene viser i utgangspunktet en god utvikling, men bør samtidig problematiseres med tanke på hvorvidt vi dekker de reelle behovene i befolkningen. Søndre Land kommune har mange på stønad, som i en del tilfeller er forholdsvis lave, og således er det mulig at vi ikke «treffer» alle med behov for sosial stønad (dette med utgangspunkt i statistikken). Innføring av Digisos (digital søknad om sosialhjelp) kan medføre at flere opplever en lavere terskel for å søke om hjelp. Dette vil være positivt. Det er for øvrig vanskelig å vurdere om tallene er positive eller negative med et så lavt tallgrunnlag.

9.2. Mål og satsingsområder

Søndre Land kommune skal ha helse-, omsorgs- og velferdstjenester med god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Målekart for kommunalområdet:

Nøkkeltall	2019	2018	2017	Kommentar
Antall årsverk for kommunalområdet	238,65	250,45	257,8	
Antall årsverk fellesressurser	2	2	2	
Tildelings- og koordinerende enhet	2,7	2,5	2,5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2020	2019	2018	
Brukertilfredshet	-	-	-	Ikke gjennomført
Medarbeidertilfredshet		-	-	Ikke gjennomført.
Nærvær (i %)	92,5	92,2*	90	*pr 3.kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100	105,8*	99,7	*pr 01.11

* Årsverk er redusert, men flere tiltak blir kjøpt som BPA, mfl

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel skal helse, omsorg og velferd følge opp målene om at alle mottakerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyde med de tjenestene de mottar, og vi skal prioritere utviklings- og innovasjonsarbeid og forvalte våre ressurser på en god måte. Året 2020 vil handle mye om å tilpasse driften til de økonomiske rammene vi er tildelt.

Mestring, trygghet og livskvalitet er vår visjon for arbeidet.

Satsningsområder for 2020 vil være:

1. Tidlig innsats i alle aldre

Dette innbefatter både forebyggende tiltak, tidlig intervensjon og stabiliserende tiltak, og aktiv innsats tidlig i et sykdomsforløp/rehabiliteringsforløp.

1.1 Kommunalområdet har utarbeidet flere planer med tilhørende tiltak som skal følges opp i perioden.

a) Plan for psykisk helse og rusarbeid 2016-2020

- utvikle fagteammodellen som samarbeidsarena mellom barnehage, skole, helsestasjon, psykisk helse- og rustjeneste og barnevern knyttet til barn i risiko

- utvikle fagteammodell for barn fra graviditet til barnehagebarn
- utvikle fagteammodell for overganger fra ungdomsskole til videregående skole
- b) Strategisk plan for hverdagsmestring med velferdsteknologi.
  - rehabilitering og velferdsteknologiske løsninger skal være førstevalg i tilbudet av tjenester. Kommunen deltar i prosjekt velferdsteknologi 12:1. et samarbeid mellom Gjøvikregionen og Lillehammerregionen.
- c) Demensplan 2017-2025
  - etablering av brukerskole, brukerdiallog og demensvennlig samfunn.
- d) Kommunal kreftstrategi 2018-2021
- e) Plan for habilitering og rehabilitering er under revurdering, og blir behandlet i 2020. Habilitering og rehabilitering skal prioriteres
- f) Følge opp tiltak i ny plan for helse, omsorg og velferdstjenester «Fra mottaker til aktiv deltaker»
- g) Følge opp plan mot vold i nære relasjoner, bidra til å avdekke forhold tidlig

1.2 Utvikle tilbudet i helsestasjon for ungdom

1.3 Helsestasjonen utdanner seg til ammekyndig helsestasjon

1.4 Videreføre arbeidet med forebyggende hjemmebesøk for personer over 75 år

1.5 NAV vil bidra til

- Et arbeidsrettet Introduksjonsprogram slik at flere flyktninger kommer tidligere ut i arbeid
- Tidlig og tett arbeidsrettet oppfølging av ungdom (under 30 år).
- Ha fokus på barnas behov i oppfølging og vedtak om ytelser.
- Fortsatt fokus på forebyggende råd og veiledning.

2. Kvalitet

Tjenestene skal være av god kvalitet, og brukerinvolvering skal stå sterkt. Ved nye tiltak skal brukere involveres i planleggingen. Tjenesten skal følge med på utvikling i sitt fagområde og søke ny kunnskap.

- 2.1 Forberede, kartlegge og planlegge hvordan eldrereformen «Leve hele livet» skal implementeres i Søndre Land kommune. Eldrereformen inneholder temaene Et aldersvennlig samfunn, aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp og sammenheng og overganger i tjenestene. Internkontroll skal styrkes
- 2.2 Veileder til forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten skal implementeres. Spesielt skal evaluering av tjenesten vektlegges.
- 2.3 Delta i pasientsikkerhetsprogrammet, drive kontinuerlig kvalitetsforbedring i tjenesten
- 2.4 Kompetanse skal verdsettes, øke andel ansatte med fagutdanning og høyskoleutdanning.
- 2.5 Kontinuerlig etikk og verdiarbeid i alle avdelinger.
- 2.6 Mer målrettet samarbeid i kommunalområdet om innholdet i kvalitetssystemet
- 2.7 Implementere kvalitetsstandard for utviklingshemmede
- 2.8 Felles forståelse for hva god journalhygiene er

3. Arbeidsprosesser og organisering

3.1 Fortsatt innføre digitalisering av tjenesten

- 3.2 Innføre Lean i nye avdelinger
- 3.3 Følge opp vedtak og anbefalinger knyttet til prosjektet Søndre Land i møte med framtida, administrativ organisering.
- 3.4 Utvikle samarbeid på tvers av profesjoner, se på oppgavefordeling.
- 3.5 Gjennomføre hospiteringsprosjekt. Ansatte blir kjent med hverandres avdelinger og arbeidsmetoder
- 3.6 Utvikle koordinerende enhet, oppgaver og organisering i enheten

4. Hovlitunet

Gjennomføre gode prosesser i forbindelse med planlegging av drift av Hovlitunet.

5. Økonomi

Aktiviteten må tilpasses kommunalområdets driftsrammer. Utarbeide plan for nedtak av rammene, og følge opp denne. Månedlig økonomirapportering.

9.3. Økonomiplan

	2020	2021	2022	2023
Utgangspunktet er 2019-rammene	180 739 000	180 739 000	180 739 000	180 739 000
Lønns- og prisjustering	7 470 697	7 470 697	7 470 697	7 470 697
Vertskommuneansvaret	-1 918 415	- 4 519 106	-7 184 815	- 9 917 165
6-mannsbolig (ny)	5 000 000	7 000 000	7 000 000	7 000 000
3-mannsbolig (ny)	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Driftsutgifter Hovlitunet		12 000 000	12 000 000	12 000 000
Ressurskrevende tjenester			-2 000 000	- 2 000 000
Økt satsing lærlinger	250 000	250 000	250 000	250 000
Dagtilbud for demente	496 000	496 000	496 000	496 000
Psykologkompetanse	260 000	260 000	260 000	260 000
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-4 604 636	-7 004 399	-6 184 955	-5 206 975
Nettoramme økonomiplan 2020-2023 (avrundet)	189 693 000	198 692 000	194 846 000	193 092 000

Driftsrammen for 2020 gir rom for mye aktivitet, men innebærer også at det til sammen må reduseres med 4,6 millioner kroner. I tillegg har de fleste avdelinger et overforbruk i 2019 der avdelingene må gjennomføre tiltak for å komme innenfor rammen. Den enkelte involverte avdeling vil ha ansvar for å følge opp dette.

Tiltak for å ta ned reduksjonen på 4,6 millioner:

Flere av tiltakene vil være knyttet til ny administrativ organisering. Et tiltak er omorganisering av hjemmetjenesten og hjemmesykepleien. Et annet er utredning av bruken av eldresenteret. Vi utreder ytterligere samarbeid med Sølve om dagaktivitetstilbud til personer med nedsatt funksjonsevne, og vi utreder hvilket innhold det skal være tilbud om i dagaktivitetstilbudet. Ytterligere ser vi på natt-tjenesten i kommunen. Flere tiltak vil bli satt i gang for en mer effektiv tjenesteyting.

10. Lokalsamfunn og stab

10.1 Tilstandsvurdering

Indikator – Bygg og vedlikehold samt renhold	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet u/ Oslo 2018
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning i % av samlede driftsutgifter (i %)	7,5	8,2	7,8	8,5	9,0
Samlet areal på formålsbyggene per innbygger (m2)	5,2	4,95	4,82	5,67	5,12
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	96	100	105	58	99
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	646	706	551	435	562
Herav energikostnader for kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	135	132	122	130	126
Herav utgifter til renholdsaktiviteter i kommunale eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	256	260	178	186	161
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	36	33	22	25	21
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (i %)	61	61	68	61	53
Brutto investeringsutgifter til boligformål pr innbygger i kr	615	601	1988	1897	1526
Lønnsutgifter pr eid kommunal bolig (kr)	9 733	13 297	10 503	12 237	9 560
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, pr 1000 innbyggere (antall)	1,6	1,2	1,4	1,7	1,4
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken pr 1000 innbyggere (antall)	13,8	13,3	12,9	13,2	14,6

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre er misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke nødvendigvis inngår i Kostra-tallene.

Indikator – Klima og energi	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet u/ Oslo 2018
Energibruk pr m ² eid areal, formålsbygg (kWh)	166	160	154	166	154
Energikostnader pr m ² kommunalt eide formålsbygg (kr)	135	135	122	130	126

En av årsakene til at Søndre Land kommune ligger høyere på energikostnader til institusjonslokaler pr kvadratmeter er Hovli. Ved å bygge Hovlitunet vil energikostnadene pr kvadratmeter reduseres betydelig.

Indikator - arealforvaltning	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (kalenderdager) byggesaker 12 ukers frist	20	39	45	28	38
Standardgebyr for oppmålingsforretning for areal tilsvarende en boligtomt 750 m ² ¹ kr	16 650	17 030	19 599	16 802	18 243

Saksbehandlingstiden for byggesaker i 2018 var forholdsvis lang siden den ene stillingen var ubesatt 2/3 av året. Det ble innleid noe ekstra hjelp.

Gebyrer for oppmålingsforretninger ligger på landsgjennomsnittet. Det må imidlertid bemerkes at for Søndre Land gjelder gebyret eiendom opp til 2000 m².

Indikator - kultur	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet u/Oslo 2018
Netto driftsutgifter til kultursektoren pr. innbygger	1 697	1 739	1 905	2 259	2 354
Netto driftsutgifter til bibliotek kr. pr innbygger	274	292	287	370	294
Netto driftsutgifter til kino kr. per innbygger	28,5	26	23	-18	8
Besøk pr. kinoforestilling	34,3	32,8	27,1	36,6	29,0
Netto driftsutgifter til musikk- og kulturskole per innbygger 6 – 15 år	2 589	2 251	2 857	3 275	2 579
Andel elever i grunnskolealder i musikk- og kulturskolen av antall barn i alderen 6 – 15 år	18,8	20,1	15,3	16,8	13,8

Tallene viser en fortsatt liten økning i netto driftsutgifter til kultursektoren pr innbygger, men avstanden til landsgjennomsnitt og Oppland fylket har ikke endret seg vesentlig. Driftsutgifter bibliotek, men har økt noe, men ligger fortsatt under landet for øvrig og Oppland fylke. Samtidig er biblioteket som møteplass i sterk utvikling for alle innbyggerne.

Vi fortsetter å øke antall kulturskoleelever og ligger nå godt over både landsgjennomsnitt, Oppland og Gruppe 10. Netto driftsutgifter musikk- og kulturskole pr. innbygger har sunket noe, som skyldes investeringer på utstyr og dermed lavere utgifter til drift.

Besøk pr kinoforestilling er fortsatt høyt og vi passerer både Gruppe 10 og landet for øvrig, driftsutgiftene er redusert og er nå under Gruppe 10.

Indikator – kirke	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Brutto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger	904	1 020	654	698	599
Brutto investeringsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger	0	42	259	82	187

Netto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger er høyere i Søndre Land kommune sammenlignet med gruppe 10, Oppland og snittet i landet.

NB: I rubrikker markert med «strek» har vi ikke sammenlignbare tall å sette inn.

Indikator - avløpstjeneste	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Finansiell dekningsgrad avløp (før fond)	89,9 %	91,0 %	-	-	97
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal avløpstjeneste	-	71,2	-	67,2	84,9
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	-	2 322	-	-	-
Driftsutgifter pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	6 368	6 339	-	-	-
Årsgebyr for avløpstjenesten - eks mva (rapporteringsåret +1)	-	6 339	4 354	5 091	4 143
Andel fornyet spillvannnett, gjennomsnitt for siste tre år	1,18	1,09	-	0,49	0,6

Selvkostregnskapet viser at inndeckningen for avløp har gått noe opp, fra 89,9 % i 2017 - til 91 % i 2018. Andel fornyet ledningsnett har gått noe ned fra 2017 til 2018, men er betydelig høyere enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Indikator - vannforsyning	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Finansiell dekningsgrad vann (før fond)	79,8 %	90,2 %	-	-	98
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal vannforsyning	50,1	50,3	-	70,1	84,8
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	2 937	2 977	-	2 249	1 478
Driftsutgifter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	2 173	2 075	-	-	-
Årsgebyr for vannforsyning ekskl mva (rapporteringsåret +1)	6 664	7 255	3 521	4 197	3 737
Andel fornyet ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år	2,2	1,1	-	0,71	0,70

Selvkostregnskapet viser at man har en økning i inndekning fra 79,8 % for vann i 2017, til 90,2 % i 2018.

Indikator - avfall og renovasjon	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Finansiell dekningsgrad avfall (før fond)	91,3 %	108,9 %	-	-	102
Årsgebyr for avfallstjenesteng ekskl mva (rapporteringsåret +1)	2 147	2 233	2 653	2 278	2 858

Dekningsgraden ble økt fra 2017 til 2018, fra 91,3 % til 108,9 %. Årsaken til dette er betydelig lavere kostnader enn forventet. Årsgebyret ble satt noe opp fra 2017 til 2018, men er lavere enn i snittet Oppland og Landet.

Indikator – Brann- og ulykkesvern	Søndre Land 2017	Søndre Land 2018	Gruppe 10 2018	Oppland 2018	Landet 2018
Netto driftsutgift pr innbygger	1 132	1 248	824	955	849
Årsgebyr for feiing og tilsyn ekskl mva (rapporteringsåret +1)	296	352	433	477	468

Netto driftsutgifter per innbygger innenfor brann og ulykkesvern økte svakt fra 2017 til 2018, og er høyere enn snittet i Oppland og landet. Årsgebyret for feiing og tilsyn ble noe økt fra 2017 til 2018 men er under snittet for Oppland og landet.

10.1 Mål og satsingsområder

Målekart for kommunalområdet

Nøkkeltall	2020	2019	2018	Kommentar
Antall årsverk	77,3*	79,09*	83,49*	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2020	2019	2018	
Brukertilfredshet	-	-	-	Ikke gjennomført i 2018 og 2019
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Ikke gjennomført i 2018 og 2019
Nærvær (i %)	95,0	93,9*	93	* Basert på 2. tertial 2019
Økonomisk resultat (i %)	100,0	107,5*	111,8	* Basert på 2. tertial 2019

Satsingsområder

Det overordnede satsingsområdet for kommunalområdet i 2020 og planperioden er å fortsette arbeidet med å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Det innebærer gjennomgang av arbeidsprosesser, samhandling, generell effektivisering og utviklingsarbeid. Videre er det besluttet å splitte opp kommunalområdet i Lokalsamfunn og stab fra og med 2020. Som følge av utfordringene med å tilpasse driften av kommunalområdet til de økonomiske rammene, vil det også være et viktig satsingsområde å avklare forventningene både på nivå og omfang av de tjenestene kommunalområdet kan yte til våre interne kunder og innbyggerne.

Innenfor boattraktivitet er stedsutvikling Hov et viktig satsingsområde i planperioden, inkludert å etablere en god møteplass for innbyggerne på Fladsrudtomta og utvikling av Klinikkområdet. Videre er tilrettelegging av attraktive boligtomter et viktig satsingsområde, spesielt nevnes Grettejordet og Klinkenbergtoppen. Det henvises også til investeringsplanen i planperioden over prioriterte prosjekter.

Det er en svært høy investeringstakt fortsatt med Hovlitunet som er midt i byggefasen (ferdig til 01.05.2021, samt ny barnehage i Hov med oppstart november 2019 og med ferdigstilling til august 2020.

Innenfor samfunnsikkerhet gjennomføres det øvelser og beredskapsarbeid er et kontinuerlig arbeid som det jobbes videre med i planperioden.

I 2016 ble det satt i gang et arbeid med digitalisering med den hensikt at nettbaserte tjenester i større grad skal være Søndre Land kommunes kommunikasjon med innbyggere, ansatte og næringsliv i løpet av planperioden. Digitalisering av tjenester er viktig utviklingsarbeid som kan bidra til både mer effektive arbeidsprosesser og bedre tjenester til brukerne.

Utviklingen i jobbnærværet har vist positiv utvikling i 2019 for kommunalområdet. Bemanningen på personal og lønn er økt for å bidra til forsterket innsats for økt jobbnærvær og det er gjennomført NED-samlinger på alle arbeidsplasser. Det ble ikke gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2019.

Det legges til grunn å arbeide videre med spesielt utviklings- og innovasjonsarbeid i planperioden. Spesielt nevnes deltagelse og oppfølging av folkehelseprosjektet Søndre Land 2025 og Søndre Land i møte med framtida.

Klima- og energiplanen ble revidert i 2019. Det er en rekke tiltak som er planlagt i 2020 innenfor flere av virksomhetene i kommunalområdet. Grunnet kommunens økonomiske situasjon må kostbare tiltak begrenses.

Satsningsområdene vil bli systematisert i en virksomhetsplan for kommunalområdet.

Arealforvaltning

Det har vært et høyt aktivitetsnivå innenfor arealplaner i 2019 (biobrenselanlegget, hyttefelt og boligområder) og aktivitetsnivået fortsetter i 2020. Kommunens egne planer vil være *områdereguleringsplanen i Kråkvika, Fjordsbygda og Breskebakke*, samt boligområdet *Klinkenbergtoppen*.

Avdelingen er i gang med digitaliseringsprosess på flere områder. Digitalisering av eiendomsarkivet har blitt forsinket grunnet kapasiteten på fylkesarkivet, det jobbes med en løsning snarlig.

Matrikkelforbedringsprosjektet vil avsluttes i løpet av første halvår 2020 og opprettinger som gjenstår må tas senere i drift eller ved bedret ressursituasjon.

Avdelingen vil fra jan. 2020 få overført mer ansvar innenfor tilskudsforvaltningen vedrørende skogsveger da dette overføres fra Fylkesmannen til kommunene.

Kultur, idrett og fritid

Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding er nå startet opp og arbeidet fortsetter i 2020. Arbeidet vil blant annet tydeliggjøre forholdet mellom kommunen, Frivilligsentralen og frivillig sektor. En arbeidsgruppe er nedsatt som favner alle kommunalområder internt og geografisk plasserte og aktuelle grupper eksternt.

For 2020 satses det videre på skilting av friluftsområder sett i sammenheng med plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2017-2021 og vedlikehold av anlegg. Aksjon turmål er en del av dette arbeidet. Kulturminneplanen (ferdigstilles i 2019) knyttes også til dette arbeidet.

Forslag til ny struktur og fordeling av kulturmidler er underveis og etter politisk behandling iverksettes i 2020.

Driften av ungdommens hus er nå godt inne i sitt fjerde år. Driften er stabilisert og klubben holder nå kun stengt i 5 uker av året. Besøkstallene øker.

Kulturskolens ventelister er redusert og utvikling av økt samarbeid mellom kulturskole, skole og barnehage er underveis og fortsetter i 2020.

Biblioteket fortsetter å være en god møteplass for innbyggere i alle aldre. Tilbud til barnehager og skolene utvikles i nært samarbeid med behov og ønsker (Sommerles, Leseaksjonen Leselyst, litterært prosjekt for 10 trinn m.v.) Antall kveldsarrangementer er høy og godt besøkt.

Oppistua i Hov som formidlingssted for Randfjordmuseet er åpnet og planlegges ferdigstilt innvendig. Lokalene gir også rom for Søndre Land husflidslag sine aktiviteter. Museet vil ha åpent fast 1 gang pr måned i tillegg til særskilte prosjekter.

Vi fortsetter arbeidet med å oppgradere, rehabiliterer og styrke teknikk og sikkerhet i kultursalen. Aktiviteten i alle kommunens lokaler som stilles til fri disposisjon er høy.

Bygdefestivalen Tid for Tømmer arrangeres for 7. gang i 2020, i perioden 18.- 21. juni. En styringsgruppe satt sammen av lokale lag/foreninger, profesjonelle kulturaktører, kommunen og Frivilligsentralen leder arbeidet.

Teknisk drift

Ny hovedplan for vann og avløp ble vedtatt høsten 2018. Denne danner grunnlag for fremtidig arbeid med rehabilitering og videre utbygging av vann og avløpsnett i kommunen. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn- og utlekking av avløpsvann er prioritert. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett vil bli prioritert.

Ny revidert forskrift for vann og avløp er under utarbeidelse, og forventes ferdig høsten 2019.

Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse er godt i gang og fortsetter i planperioden.

Teknisk drift har mottatt signaler fra VOKKS om nye krav til eksisterende gatelyspunkter. Kravet innebærer at det skal opprettes måler for alle gatelyspunkter. Kravet er kostnadskrevende, og utløser også en diskusjon om ansvar for gatelys på private områder.

Oppland fylkeskommune har startet en prosess knyttet til nedklassifisering av fylkesveier. Resultatet av prosessen er ikke avklart og vil bli tatt opp igjen våren 2020.

Teknisk drift har i 2019 utført investeringsprosjekter innen vann og avløpsanlegg i egen regi. Dette medfører en stor økonomisk gevinst.

De fleste vann og avløpsanlegg i kommunen er av eldre dato og her må det fremtidig påregnes større vedlikeholdskostnader og rehabiliteringer.

Teknisk drift er involvert i utvikling i forbindelse med flere prosjekter, blant annet sentrumsutvikling, Grettejordet, Klinkenbergtoppen og «Klinikkområdet».

Det er igangsatt en overordnet overvannsplan for Hov sentrum og nærområdene.

Brann og ulykkesvern: Gjeldende dimensjoneringsforskrift sier noe om antall stillinger som kreves innenfor brannvesenet. Pr i dag oppfylles ikke kravet til ledelse i forhold til dimensjonsforskriften.

Det er stor utskifting av mannskap i brannvesenet på grunn av alder. Dette utløser fremtidig utgifter i forhold til utdanning av nyansatte.

Renhold

Fokus i 2020 for renholdsavdelingen vil være å tilpasse driften til tildelte budsjetttrammer uten at det skal få vesentlige negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene

Bygg og vedlikehold

For bygg og vedlikehold vil det fortsatt være betydelig satsing på investeringer i eiendomsmassen, og avdelingen har ansvaret for å følge opp følgende, store investeringsprosjekter:

- Hovlitunet, med oppstart høsten 2018 og ferdigstilling nybygg 1. mai 2021. Deretter skal eksisterende sykehjem rives og utearealene istandsettes, slik at hele prosjektet er ferdig høsten 2021.
- Slutføring av Breskebakke bofellesskap (6-mannsbolig) februar 2020.
- Gjennomføring av ny barnehage i Hov med oppstart nov 2019 og slutføring august 2020.
- Samt mange andre mindre prosjekter i regi av kommunen.
- I tillegg følger avdelingen opp bioenergiprojektet, samt arbeidet med utviklingen av tidligere «Klinikkområdet» som utføres i regi av Hov Utvikling.

Driftssiden blir påvirket av det store aktivitetsnivå på investeringssiden, men vi vil bl.a. fortsette arbeidet med å få på plass bedre vedlikeholdsplaner, kontinuerlig vurdere omfanget av eksisterende eiendomsmasse, samt oppfølging etter vernerunder. De reduserte budsjetttrammene vil direkte påvirke vedlikeholdet vi klarer å gjennomføre, noe som betyr at forfallet på den kommunale bygningsmassen kan øke. Det er også en stor utfordring for avdelingen at flere meget sentrale medarbeidere har varslet at de slutter i første halvdel av 2020. Det medfører at vi mister betydelig kompetanse.

Fellestjenester

Hovedsatsningen for 2020 blir som tidligere år å gjennomføre nødvendige tilpasninger i driften, relatert til pålagte utviklings- effektiviserings- og omstillingstiltak uten at dette skal medføre negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene som avdelingen har ansvaret for.

Økonomiavdelingen

Hovedmål for 2020 blir i likhet med foregående år å tilpasse driften til den økonomiske rammen. Dette er utfordrende.

Når det gjelder jobbnærværet for avdelingen er den fortsatt tilfredsstillende, og målsettingen for 2020 er at dette skal holde seg på samme gode nivå.

Det vil i tillegg være et viktig mål å realisere gevinster ved digitalisering.

Personalavdelingen

Høsten 2017 ble bemanningen økt med 1 medarbeider for å blant annet styrke oppfølging av jobbnærværet. Hovedmålsettingen i 2020 er å få gjennomført en del aktiviteter som man ikke har hatt kapasitet til å gjennomføre i 2018 og 2019. F.eks nevnes å fortsette med revidering av HMS håndbok, oppstart av Easy cruit - rekrutteringsverktøy og personalmeldinger, digitale timelister og gjennomgang av arbeidsprosesser internt i avdelingen.

Når det gjelder jobbnærværet for avdelingen er det noe lavt. Det har vært flere langtidssykmeldinger, noe som er veldig krevende i en så liten avdelingen. Målsettingen for 2020 er å øke jobbnærværet.

10.2 Økonomiplan

	2020	2021	2022	2023
Utgangspunktet er 2019-rammene	56 046 000	56 046 000	56 046 000	56 046 000
Lønns- og prisjustering	2 015 000	2 015 000	2 015 000	2 015 000
Avslutning av prosjekter innen areal	50 000	-100 000	-100 000	-100 000
Redusert tilskudd fellesrådet	-140 000	-140 000	-140 000	-140 000
Veterinærvakt	377 000	377 000	377 000	377 000
Landbrukspolitiske tiltak	26 000	26 000	26 000	26 000
Selvkostområdet VAR (vann, avløp og renovasjon)		-500 000	-500 000	
Lærlingeordningen overføres til personalavdelingen	1 800 000	1 800 000	1 800 000	1 800 000
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-2 066 000	-3 144 000	-2 776 000	-2 337 000
Nettoramme økonomiplan 2020-2023 (avrundet)	58 158 000	56 381 000	56 748 000	57 687 000

Kommunalområdet ble i konsekvensjustert budsjett for 2019 styrket med 1 mill kroner til teknisk drift grunnet underdekning innenfor selvkostområdet. Denne styrkingen videreføres i 2020. Lærlingeordningen ble utvidet til 12 lærlinger i 2019 og det er valgt en modell som tilsier at alle lønnskostnadene til lærlingene samles i personalavdelingen. Budsjetttrammen til personalavdelingen er derfor økt med 1,8 mill. For øvrig er det mindre justeringer som fremkommer av tabellen ovenfor.

Omstillingsbehovet for kommunalområdet i 2020 er på ca 2,1 mill kroner. Omstillingsmålet er krevende og det har vært en målsetning å unngå generell reduksjon i avdelingenes driftsrammer etter «osthøvelmetoden». De avdelinger som har fått størst andel av omstillingsbehovet er Bygg og vedlikehold, Teknisk drift, Renhold og Fellestjenester. Generelt må omstillingsmålet nås ved naturlig avgang, endrede arbeidsprosesser, forbedre samhandlingen på tvers av avdelinger og kommunalområder, samt gjennomgang av tjenestenivå. Videre blir det viktig å fortsette satsningen på utviklingsarbeid og nytenkning.

Til slutt nevnes at flere innmeldte nye tiltak i 2020 eventuelt må gjennomføres innenfor tildelte budsjetterammer. Dette innebærer en krevende prosess i kommunalområdet for å tilpasse driften til de økonomiske rammene samtidig som målsetningen er å opprettholde nivået og kvaliteten på tjenestene. Det må derfor arbeides videre i 2020 for å sikre at omstillingsmålet for kommunalområdet nås. For øvrige kommentarer til tiltak for å nå tildelte budsjetterammer henvises det til beskrivelsen per avdeling nedenfor.

Arealforvaltning

Avdelingen går inn i 2020 med reduserte budsjetterammer og mindre handlingsrom. Igangsatt matrikkelforbedringsprosjekt som startet i 2017 og som det er gitt skjønnsmidler til også i 2019, avsluttes i løpet av første halvår 2020. Siste flyfotografering avdekket store uoverensstemmelser mellom hva som er ført i matrikkelen og hva som er bebygd på et stort antall eiendommer. Det er engasjert en person midlertidig til å arbeide med diverse opprettinger og feilføringer, det er også påregnelig at en del ulovlig oppførte bygg vil avdekkes gjennom dette arbeidet.

Avdelingen har inntekter gjennom fastsatte gebyrer bl.a. innenfor oppmåling og plansak-/byggesaksbehandling, i tillegg festeavgifter og noe overskudd gjennom konsesjonskraftsalg. Kommuneskogen forventes som tidligere år å gi god netto overskudd gjennom tømmer salg. Inntektssiden for avdelingen er vanskelig å forutsi med sikkerhet i budsjettet. Gebyrregulativet foreslås justert generelt for 2020 med deflator 3 %. Andre justeringer går fram av vedlagte forslag til gebyrregulativ. Det er spesielt sett på byggesaksgebyrene denne gangen siden vi har ligget lavere enn nabokommuner, og det foreslås økning i gebyrene godt over deflator på 3 %. Økningen her vil kunne gi en bedre kostnadsinndekning og er viktig for å ta inn noe av redusert budsjetteramme.

Kultur, idrett og fritid

Budsjettet for 2020 er en utfordring for avdelingen og vi må jobbe aktivt for å få et bedre samsvar mellom utgifter og inntekter. Det lokale kulturlivet og alle idrettslagene tilbys gratis bruk av kommunens lokaler og idrettshall til ukentlig bruk. Lag og foreninger mottar indirekte økte midler gjennom fri bruk av Kultursalen, samt til kommunens vedlikehold av Søndre Land idrettspark.

Bygg og vedlikehold

Avdelingen får enda mer reduserte budsjetterammer i 2020, samtidig som det er enkelte utgifter som øker mer enn konsumprisindeksen, f.eks. brøyting. Inntektssiden ble i 2018 redusert da 13 boenheter ved Hovli ble sanert i forbindelse med Hovlitunet, og de blir delvis økt igjen når Breskebakke bofellesskap blir ferdig våren 2020.

De eneste «frie» midlene vi har, er til vedlikehold, så reduserte rammer betyr redusert vedlikehold. Avdelingen planlegger å utføre enda mer av håndverkstjenestene selv, og vi øker derfor egen rørleggerkapasitet med 50%, dette gir noe innsparinger i forhold til å leie inn eksterne håndverkere. Dersom det blir vedtatt å øke gebyrene for kommunale avgifter utover prisstigningen, medfører også dette økte utgifter for bygg og vedlikehold, ca kr 30.000 pr %-poeng.

Teknisk drift

Driftsrammen er marginal, noe som medfører redusert mulighet for optimalt vedlikehold på vann og avløpsanlegg, veger og gateløp.

Det er et overordnet mål at våre renseanlegg og vannverk til enhver tid oppfyller gjeldende renskrav og krav til drikkevannskvalitet. Det er derfor høyt prioritert å holde våre anlegg i tilfredsstillende stand. De fleste av våre anlegg er av eldre dato og vi ser at vedlikeholdsbehov og behov for modernisering er økende.

Det er også et mål at våre kommunale veger skal ha en god standard, ha god trafiksikkerhet, og være trygge å ferdes på. Gjeldende driftsramme medfører dessverre at kun det mest nødvendige av vedlikehold blir utført.

Renhold

Avdelingen får redusert budsjettramme i 2020 også. Avdelingen har 1,6 årsverk overtallige. Eventuelle overtalligheter skal løses gjennom omplassering til annen stilling eller ved naturlig avgang. Det blir ikke rom for innkjøp av maskiner. Maskinelt renhold er det hjelpemiddelet som sammen med mopp, har i bidratt til å øke effektiviteten på renholdet mest med tanke på renholds tid per m².

Fellestjenester

Som ledd i utviklings-, effektiviserings- og omstillingstiltak er det bl.a. forutsatt en stillingsreduksjon tilsvarende 0,6 årsverk – noe som er beregnet å utgjøre ca kr 360.000. For å kunne gjennomføre dette tiltaket, er det lagt til at vakant stilling som sentralbordbetjent inndras, og at sentralbordfunksjonen inngår som en del av oppgavene i servicetorget, samt en samordning av post/arkivtjeneste med servicetorget. Det vil også bli nødvendig å ha en gjennomgang av hvilke oppgaver servicetorget skal ha.

Konsekvensene av tildelte budsjettammer vil for øvrig kunne medføre økt sårbarhet i forbindelse med fravær, samt redusert kapasitet og kvalitet på utførelsen av øvrige tjenester innen avdelingens ansvarsområde – særlig innen IKT pga. manglende kapasitet og ressurser.

Økonomiavdelingen

Økonomiavdelingen er en liten avdeling på 4 årsverk, i tillegg til de funksjoner som løses innenfor interkommunalt samarbeid med Gjøvik kommune (anskaffelser) og Vestre Toten kommune (innfordring av skatt og kommunale krav). Budsjettammen er svært knapp og tar kun hensyn til planlagte aktiviteter. Dette betyr at det ikke er rom for uforutsette hendelser innenfor budsjettammen.

Regjeringen har i statsbudsjettet varslet at skatteoppkreverfunksjonen gjøres statlig med virkning fra 1. juni 2020. I budsjettet for 2020 er det forutsatt at denne endringen faktisk skjer fra nevnte dato, og budsjettet er redusert i samsvar med det.

Personalavdelingen

Budsjettet for 2019 er stramt og krevende. Reduksjon i 20 % stilling bedrer budsjettet noe for 2020, men det igjen fører til mindre kapasitet i avdelingen. Fra 2020 skal personalavdelingen ta over lønnskostnadene for lærlingene, det er noe usikkert i forhold til kostnadsrammen da lærlingene fra høsten 2020 vil få lønn i forhold til lærlingestige. Det vil si starte på 30 % første halvår, deretter 40 %, 50 % og siste halvår 80 %.

Fellesressurser inkl overføring til kirkene

Overføringene til kirkelig fellestråd øker med ca 3 % i 2020, noe som innebærer at kirkelig fellestråd skjermes for omstillingsbehovet som kommunen står ovenfor. Ekstrabevilgning på 0,14 mill i 2019 for vedlikehold Hov kirke er ferdig og bortfaller derfor i 2020.

Frivilligsentralen skjermes for omstillingsbehovet som kommunen står ovenfor og får sitt tilskudd økt med normal prisstigning.

11. Budsjettoversikter

11.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2020 og økonomiplan) 2020-2023

		Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Rammetilskudd		-204 147 679,00	-207 231 000	-220 456 000	-219 959 000	-220 055 000	-220 050 000
Innteks- og formueskatt		-118 346 067,52	-121 000 000	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000
Eiendomsskatt		0,00	0	0	0	0	0
Andre generelle driftsinntekter	1	-67 088 171,00	-66 269 000	-65 844 000	-65 441 000	-65 045 000	-64 750 000
Sum generelle driftsinntekter		-389 581 917,52	-394 500 000	-412 300 000	-411 400 000	-411 100 000	-410 800 000
Sum bevilgninger drift, netto		367 203 081,48	355 600 000	370 300 000	373 400 000	371 700 000	369 800 000
Avskrivninger		22 235 864,00	25 000 000	26 000 000	34 000 000	37 000 000	37 000 000
Sum netto driftsutgifter		389 438 945,48	380 600 000	396 300 000	407 400 000	408 700 000	406 800 000
Brutto driftsresultat		-142 972,04	-13 900 000	-16 000 000	-4 000 000	-2 400 000	-4 000 000
Renteinntekter		-5 772 287,13	-4 350 000	-7 250 000	-7 250 000	-7 250 000	-7 250 000
Utbytter		0	0	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler		3 427 795,45	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000
Renteutgifter		6 619 364,90	15 750 000	21 300 000	21 100 000	20 200 000	20 100 000
Avdrag på lån		24 929 996,00	24 000 000	28 200 000	26 400 000	27 100 000	27 100 000
Netto finansutgifter		29 204 869,22	32 900 000	39 500 000	37 500 000	37 300 000	37 200 000
Motpost avskrivninger		-22 235 864,00	-25 000 000	-26 000 000	-34 000 000	-37 000 000	-37 000 000
Netto driftsresultat		6 826 033,18	-6 000 000	-2 500 000	-500 000	-2 100 000	-3 800 000

		Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Disp. eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering		0,00	0	0	0	0	0
Netto avs. til eller bruk av bundne driftsfond		-396 395,51	0	0	0	0	0
Netto avs. til eller bruk av disposisjonsfond	2	-119 817,00	6 000 000	2 500 000	500 000	2 100 000	3 800 000
Dekning av tidligere års merforbruk		0	0	0	0	0	0
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat		-516 212,51	6 000 000	2 500 000	500 000	2 100 000	3 800 000
Fremført til inndeckn. i senere år (merforbruk)		6 309 820,67	0	0	0	0	0

NOTER:

- 1 Andre generelle driftsinntekter er vertskommunetilskudd, investeringskompensasjoner og konsesjonsavgift.
- 2 Avsetninger til disposisjonsfond gjelder et nytt fond; Utviklingsfond med 2,5 mill i 2020, 0,5 mill i 2021, 1,1 mill i 2022 og 1,8 mill i 2023. I tillegg er det budsjettetert med avsetning til pensjonsfond med 1,0 mill i 2022 og 2,0 mill i 2023.

11.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2020-2023

	Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Sum bevilgninger til drift	367 203 081,48	355 600 000	370 300 000	373 400 000	371 700 000	369 800 000
Fordelt slik:						
OPPVEKST	101 238 507,53	95 500 000	97 400 000	94 700 000	95 100 000	95 300 000
HELSE, OMSORG, VELFERD	180 106 652,69	180 700 000	189 700 000	198 700 000	194 800 000	193 100 000
LOKALSAMFUNN INKL STAB	67 617 049,46	56 000 000	58 100 000	56 400 000	56 700 000	57 700 000
Felles	8 955 603,60	8 300 000	9 800 000	8 300 000	9 800 000	8 300 000
Administrativ ledelse	8 882 287,31	10 800 000	11 000 000	10 900 000	11 000 000	11 000 000
Politisk ledelse	4 237 381,16	4 300 000	4 300 000	4 400 000	4 300 000	4 400 000
Andre sentrale inntekter og utgifter	-3 834 400,27	0	0	0	0	0

11.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2020 og økonomiplan) 2020-2023

	Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Investeringer i varige driftsmidler	53 867 984,79	274 350 000	276 405 000	108 586 250	38 710 000	26 310 000
Tilskudd til andres investeringer	0,00	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	2 201 593,00	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Utlån av egne midler	0,00	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0,00	0	0	152 000 000	0	0
Sum investeringsutgifter	56 069 577,79	276 650 000	278 805 000	263 086 250	41 310 000	29 010 000
Kompensasjon for merverdiavgift	-7 869 709,49	-69 000 000	-45 000 000	-14 000 000	-6 000 000	-5 000 000
Tilskudd fra andre	-5 859 528,00	-4 356 000	-71 459 000	-8 100 000	0	0
Salg av varige driftsmidler	-2 375 182,58	-500 000	-1 500 000	-1 500 000	-3 000 000	-3 000 000
Salg av finansielle anleggsmidler	0,00	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0,00	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0,00	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-40 436 307,77	-202 894 000	-159 946 000	-238 486 250	-32 710 000	-21 310 000
Sum investeringsinntekter	-56 540 727,84	-276 750 000	-277 905 000	-262 086 250	41 710 000	-29 310 000
Videreutlån	3 096 540,83	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Bruk av lån til videreutlån	-3 096 540,83	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000
Avdrag på lån til videreutlån	1 286 774,15	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-1 270 862,41	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000
Netto utgifter videreutlån	15 911,74	0	0	0	0	0

	Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Overføring fra drift	-153 530,00	0	0	0	0	0
Netto avsetning til eller bruk av bundne inv.fond	918 106,31	0	0	0	0	0
Netto avsetning til eller bruk av ubundne inv.fond	-309 338,00	100 000	-900 000	-1 000 000	400 000	300 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0,00	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	455 238,31	100 000	-900 000	-1 000 000	400 000	300 000
Fremført til inndeckning i senere år (udekket beløp)	0,00	0	0	0	0	0

11.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringsutgifter i varige driftsmidler spesifisert - 2020-2023

		Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Totale investeringer i varige driftsmidler		276 405 000	108 586 250	38 710 000	26 310 000
	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2019</i>	2020	2021	2022	2023
OPPVEKST					
Ny barnehage	5 000 000	42 000 000	-	-	-
Sum Oppvekst		42 000 000	-	-	-
HELSE, OMSORG OG VELFERD					
Hovlitunet	200 187 000	190 000 000	90 000 000	-	-
Breskebakke bofellesskap for 6 – omsorgsboliger	22 376 000	4 000 000	-	-	-
Velferdsteknologi	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Omgjøring NAV-kontorer	-	300 000	-	-	-
Ombygging lokaler til legevakt	-	1 600 000	-	-	-
Ultralydapparat legesenteret	-	200 000	-	-	-
Inventar til ansattrommene i ny 6-mannsbolig i Breskebakke	-	150 000	-	-	-
Rehab. 2. etasje helsehuset *	-	-	-	5 000 000	10 000 000
Rehab. Eldresenteret *	-	-	-	5 000 000	5 000 000
Sum Helse, omsorg og velferd		196 750 000	90 500 000	10 500 000	15 500 000
LOKALSAMFUNN OG STAB					
Brurudbakka (vann og avløp)	150 000	-	-	1 250 000	6 000 000
Nordberg (inne på boligfeltet) + Rådyrv (vann og avløp)	300 000	6 250 000	8 500 000	-	-

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2019</i>	2020	2021	2022	2023
Klinikkområdet (vann og avløp)	300 000	4 200 000	-	-	-
Holmen pumpestasjon	-	-	-	-	1 250 000
Fryal pumpestasjon	-	-	-	1 250 000	-
Bjørnen pumpestasjon	-	-	-	-	1 250 000
Ny avløpsledning Trevatn idr.plass til renseanlegg (avløp)	-	-	-	6 000 000	-
Klinkenbergtoppen boligområde (vann og avløp)	-	-	3 000 000	3 000 000	-
Lensmannsgutua/Lykkja (vann og avløp)	-	500 000	-	-	-
Sum selvkostområdene vann, avløp og renovasjon (VAR)		10 950 000	11 500 000	11 500 000	8 500 000
Nye dataservere og switchere	800 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Planarbeid Grettegjordet	100 000	50 000	-	-	-
Boligtomter	209 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Tilleggsarealer	1 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Fladsrudbygget*	250 000	250 000	-	9 500 000	-
Varmesentral Lunden	150 000	800 000	-	-	-
Stedsutvikling - Hov sentrum	1 180 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Salg av boliger	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Digitalisering (programvare o.l.)	766 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Planarbeid/klargjøring av Klinkenbergtoppen boligfelt	280 000	400 000	100 000	-	-
Brannbil	-	-	-	3 500 000	-
Utskifting av tekniske anlegg Fryal/SLUS (ventilasjon)	500 000	500 000	500 000	-	-
Molok avfallssystem Odnes	-	-	-	300 000	-
Digitalisering av eiendomsarkivet	300 000	700 000	500 000	-	-
Nytt vegkryss Sentrumsvegen/Stasjonsvegen	100 000	1 000 000	-	-	-

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2019</i>	2020	2021	2022	2023
Kirkebygg, universell utforming	-	200 000	220 000	-	-
Fluberg kirke, automatiske ringeanlegg	-	300 000	-	-	-
Boligområde Fluberg - planarbeid	-	-	100 000	100 000	-
Næringsområder - utredning	-	400 000	-	-	-
Ny veg o.a. infrastruktur - klinikkområdet	150 000	4 500 000	-	-	-
Veg til Klinkenbergtoppen boligområde	-	-	1 000 000	1 000 000	-
Molok avfallssystem Fagerlundboliger, Hov bo osv	-	-	300 000	300 000	300 000
Kultursalen - oppgraderinger	-	1 875 000	-	-	-
Kultursalen - utskifting av stoler	-	-	1 856 250	-	-
Nytt sak/arkivsystem	-	1 000 000	-	-	-
Rehabilitering Rådhuset inkl festsal, utredning	-	200 000	-	-	-
Trappeheis i S.L.hallen	-	300 000	-	-	-
Sanering av asbesttak Grimebakken	-	220 000	-	-	-
Bredbåndsinvesteringer	-	12 000 000	-	-	-
Sum lokalsamfunn inkl stab		37 655 000	18 086 250	28 210 000	10 810 000

* På disse prosjektene er beløpene kun estimater.

11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2019-2022

	Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Driftsinntekter						
Rammetilskudd	-204 147 679,00	-207 231 000	-220 456 000	-219 959 000	-220 055 000	-220 050 000
Inntekts- og formueskatt	-118 346 067,52	-121 000 000	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000	-126 000 000
Eiendomsskatt	0,00	0	0	0	0	0
Andre skatteinntekter	-148 409,00	0	0	0	0	0
Ander overføringer og tilskudd fra staten	-79 759 993,00	-67 058 000	-67 366 662	-66 963 662	-66 567 662	-66 272 662
Overføringer og tilskudd fra andre	-85 102 280,59	-68 301 583	-68 415 839	-68 364 991	-68 364 991	-68 364 991
Brukerbetalingar	-18 084 530,36	-18 035 503	-17 120 702	-17 213 291	-17 213 291	-17 213 291
Salgs- og leieinntekter	-49 156 665,77	-50 001 961	-51 465 104	-51 467 104	-51 467 104	-51 467 104
Sum driftsinntekter	-554 745 625,24	-531 628 047	-550 824 307	-549 968 048	-549 668 048	-549 368 048
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	304 872 843,94	271 369 185	288 156 691	292 216 335	290 516 335	288 616 335
Sosiale utgifter	73 892 658,12	72 547 581	76 934 608	76 075 146	76 075 146	76 075 146
Kjøp av varer og tjenester	130 876 566,61	121 388 708	123 355 937	123 312 344	123 312 344	123 312 344
Overføringer og tilskudd til andre	23 383 468,15	28 776 260	21 391 071	21 378 223	21 378 223	21 378 223
Avskrivninger	22 235 864,00	25 000 000	26 000 000	34 000 000	37 000 000	37 000 000
Sum driftsutgifter	555 261 400,82	519 081 734	535 838 307	546 982 048	548 282 048	546 382 048
Brutto driftsresultat	515 775,58	-12 546 313	-14 986 000	-2 986 000	-1 386 000	-2 986 000

	Regnskap 2018	Budsjett 2019 (oppr)	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Finans						
Renteinntekter	-5 552 836,13	-4 350 000	-7 250 000	-7 250 000	-7 250 000	-7 250 000
Utbytter	-270 153,50	-55 000	-300 000	-300 000	-300 000	-300 000
Gvinster og tap på finansielle omløpsmidler	3 427 795,45	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000
Renteutgifter	6 620 043,31	15 750 000	21 300 000	21 100 000	20 200 000	20 100 000
Avdrag på lån	24 929 996,00	24 000 000	28 200 000	26 400 000	27 100 000	27 100 000
Netto finansutgifter	29 154 845,13	32 845 000	39 450 000	37 450 000	37 250 000	37 150 000
Motpost avskrivninger	-22 235 864,00	-25 000 000	-26 000 000	-34 000 000	-37 000 000	-37 000 000
Netto driftsresultat	7 434 756,71	4 701 313	-1 536 000	464 000	1 136 000	2 836 000
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	0,00	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-1 005 119,04	-1 298 687	-964 000	-964 000	-964 000	-964 000
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	-119 817,00	6 000 000	2 500 000	500 000	2 100 000	3 800 000
Dekning av tidligere års merforbruk	0,00	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-1 124 936,04	4 701 313	1 536 000	-464 000	1 136 000	2 836 000
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	6 309 820,67					

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetaling for barnehageplass

Foreldrebetalingen i barnehagen justeres i tråd med Stortingets vedtak om maksimalpris. Satsene for smøremåltid er økt med ca 2 %. Under forutsetning av at Stortinget vedtar regjeringens forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehagen i 2020 bli som følger:

	1.1.19- 1.8.19 Pris pr måned	1.8.19- 31.12.19 Pris pr måned	2020 Pris pr måned
Hel plass	2 990	3 040	3 135
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 % av full pris	2 750	2 795	2 884
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av full pris	2 510	2 555	2 633
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 % av full pris	2 270	2 310	2 383
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av full pris	2 035	2 065	2 132
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 % av full pris	1 795	1 825	1 881
2 dager per uke (40 % plass)= 50 % av full pris	1 495	1 520	1 568
Enkelt-dager, hel dag	230	230	235
Enkelt-dager, halv dag	110	110	115
Smøremat	265	265	270
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %	50 %

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

		2019 Pris pr måned	2020 Pris pr måned
Full plass	14 t/u til og med 26 t/u	2 455	2 529
Halv plass	7 t/u til og med 13 t/u	1 745	1 797
Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 160	1 195
Enkelt dager	Hel dag i skolens ferier	340	350
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens ferier	170	175
	Morgen før skolestart	105	108
	Ettermiddag etter skoleslutt	145	149

Praktisk bistand og opplæring i hjemmet

Inntektsgrunnlag		2019	2020
Under 2 G	Pris pr time	80	82
	Makspris pr måned	205	210
2-3 G	Pris pr time	370	380
	Makspris pr måned	1 110	1 140
3-4 G	Pris pr time	370	380
	Makspris pr måned	1 500	1 540
4-5 G	Pris pr time	370	380
	Makspris pr måned	2 500	2 550
Over 5 G	Pris pr time	370	380
	Makspris pr måned	2 900	2 960

Hjemmevaktmester

Minste betaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt ½ time.

	2019	2020
Pris pr time	370	380

Opphold eldrecenteret

Husleien økes med økningen i konsumprisindeksen i h.h.t. husleielovens bestemmelser, og økningen skjer fra 1.august. Leieprisen er inkludert oppvarming og strøm. (I tabellen nedenfor er det antatt en økning i konsumprisindeksen på 2,5 % på årsbasis):

Fast opphold	2019	2020
Husleie pr måned, 1-roms leilighet	5 885	6 030
Husleie pr måned, 2-roms leilighet	6 420	6 580
Full kost	4 000	4 150

Korttidsopphold	2019	2020
Husleie pr døgn, rom	60	63
Full kost pr døgn	134	137

Dagopphold på dagsenteret	2019	2020
Pris pr dag inkl transport og mat	150	155
Dagopphold uten transport	110	112
Transport til dagopphold, tur/retur	40	43

Opphold sykehjem

Satser fastsatt i forskrift	2019	2020
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	8 400	_*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	165	*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	85	*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2019 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2019.

Kjøkken Hovli

	2019	2020
Liten porsjon	85	85
Normal porsjon	89	89

Trygghetsalarmer

	2019	2020
Trygghetspakke, trygghetsalarm og røykvarsler koblet til denne	340	340
Utvidet trygghetspakke, mobilalarm og røykvarsler	370	370
Utendørs trygghet, mobil trygghetsalarm		300

Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/skjenkebevillinger for enkeltanledninger

	2019	2020
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 370 i gebyr per bevilning for enkeltanledninger	330	340

Kulturskole

	2019	2020
Semesteravgift (halvår)	1 325	1 365
Dans 45	845	870
Dans 60	960	990
Dans 75	1 035	1 065
2 Dansegrupper	1 945	1 950

Kinobilletter

	2019	2020
Voksne over 18 år	100	100
Honnør over 70 år/Uførepensjon	80	80
Ungdom 11-18 år	90	90
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	80	80

Offentlig bading

	2019	2020
Enkeltbillett, barn	30	30
Enkeltbillett, voksen	50	50
Klippekort - 10 klipp, barn	230	230
Klippekort - 10 klipp, voksen	360	360

Leie av kommunale lokaler

	Lokale lag og foreninger – UKEDAGER		Lokale lag og foreninger - HELG		Private arrangementer og/eller utenbygds		Kommersiell virksomhet	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Kultursalen, leie (hel dag):								
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis
Arrangementer med billettsalg (grunnpris)	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis
Leie av lyd- og lysutstyr*	500	550	500	550	770	800	770	800
Leie av flygel til konsert **	500	500	500	500	770	800	770	800
Festsalen i Rådhuset	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	1 695	1720	1 950	2 100
Ungdommen Hus	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	1540	1600	2 050	2 100
Kommunestyresalen og øvrige møterom på rådhuset	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	840	865	1 115	1 150
Kantine Rådhuset	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	800	825	1 025	1 055
Kantinekjøkkenet inntil 30 personer ***	175	180	175	180	1 175	1 210	1 175	1 210
Kantinekjøkkenet over 30 personer***	350	360	340	360	1 175	1 210	1 175	1 210
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	810	835	1 055	1 085

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs i forbindelse med kultursalen, med ekstern teknikk.

** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

Svømmebassenget på Søndre Land Ungdomsskole (Fryal)	2019	2020
Leie en gang pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1 040	1 070
Leie to ganger pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1 395	1 435

Søndre Land-hallen	2019 pris pr time	2020 pris pr time
Lokale lag og foreninger	Gratis	Gratis
Utenbygds, hel hall til trening	320	330
Utenbygds, hel hall til stevner	515	530
Kommersiell virksomhet og private	995	1 025

Husleie i kommunale boliger

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august 2020. Månedlige husleier i kommunale utleieboliger varierer ut fra størrelse, kvalitet og plassering, men ligger i dag (okt 2019) i området ca kr 3.400 – ca 7.200. Dette er inklusive kommunale avgifter, men eksklusive oppvarming.

Utleiehytter

Utleiepriser pr døgn	2019	2020
Marithytta	210	215
Piggerud	160	165
Krokvasshytta	160	165
Snøploghytta	80	80

Skogsarbeider

Rådmannen er gitt fullmakt til å justere timeprisen i tråd med utvikling i lønn. Oppstillingen under er derfor kun veiledende.

	2019	2020
Timepris ekskl mva	320	330

Tomtepriser

Prisene økes med deflator på 3,0 % i 2020.

Eiendomsgebyrer

1. Kommunale vann- og avløpsgebyrer

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringsseiendom og fritidsbebyggelse i 2019.

Abonnementsgebyrene er uforandret for både vann og avløp.

Forbruksgebyret på avløp økes med 13 %. Forbruksgebyret på vann økes med 11,1 %. Den totale økningen på vann utgjør gjennomsnittlig 5 % basert på et årsforbruk på 100 m³. Økningen for avløp utgjør gjennomsnittlig 5,2 % ved forbruk på 100 m³.

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringsseiendommer og fritidsbebyggelse	2019 eks mva	2020 eks mva	2020 inkl mva
Tilknytning for vann	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp	12 000	12 000	15 000

Tilknytningsavgiften er pr juridisk enhet og er uavhengig av størrelse på boligen.

Årsgebyrer pr boenhet, næringsseiendom og fritidsbebyggelse	2019 eks mva	2020 eks mva	2019 inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr vann for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	-	0	0
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for avløp	3 640	3 640	4 550,00
Abonnementsgebyr avløp - for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	-	0	0
Forbruksgebyr pr m ³ for vann	26,70	29,66	37,08
Forbruksgebyr pr m ³ for avløp	24,26	27,41	34,26

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2019	2020	2020
	eks mva	eks mva	inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler	275,00	275,00	343,75
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Gebyr for ikke å etterkomme krav om montering av vannmåler beregnes ut fra stipulert forbruk + 50 % pr år			
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50

2. Gebyrer for slamtømming

Med hjemmel i lov om forurensning fastsettes følgende gebyrer:

Slamgebyret reduseres med 9,8 % i 2020.

Slamtømming for boenheter	2019	2020	2020
	eks mva	eks mva	inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse	545,00	492,00	615,00
Slamtømming av boenheter:			
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1 350,40	1 218,00	1 522,50
Slamavskillere som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	390,00	348,00	435,00
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	390,00	348,00	435,00
Tette tanker, tømming hvert år. Pris pr kbm.	390,00	348,00	435,00
Tømming anlegg hos abonnenter som er tilknyttet kommunalt nett og hvor årsaken er for dårlig kommunalt nett.	0	0	0
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1 350,40	1 218,00	1 522,50
Slamavskillere som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	390,00	348,00	435,00
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	390,00	348,00	435,00
Tette tanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm.	390,00	348,00	435,00

Slamtømming av fritidseiendommer:	2019	2020	2020
	eks mva	eks mva	inkl mva
Slamtømming fra næringseiendommer:			
Tømming av alle typer anlegg hvert annet år. Pris pr. kbm	390,00	348,00	435,00
For alle kategorier:			
Minstegebyr, benyttes når det tømmes under 4 m3: (De faktureres da ikke etter antall m3 tømt)	1 347,00	1218,00	1552,50
Akuttømming – mindre enn 24 timers varsel på hverdager. Faktureres av renovatøren direkte til abonnenten.	Ord. sats + 50% tillegg	Ord. sats + 50% tillegg	
Akuttømming- mindre enn 24 timer varsel på helge- og høytidsdager. Faktureres av renovatøren direkte til abonnenten.	Ord. sats + 50 % tillegg	Ord. sats + 50% tillegg	

3. Gebyrer for forbruksavfall

Reduksjon i gebyrene for standarddunker utgjør -7,0 % fra 2019 til 2020.

Gebyrer vedr renovasjon vil fra 2020 bli likelydende i alle 5 GLT kommuner. Dette medfører små endringer i gebyrer generelt, men måten å synliggjøre gebyrene på vil endres.

Det er fra 2020 størrelse på restavfallsbeholder som bestemmer gebyret. Alle abonnenter vil få et standard renovasjonsgebyr som tilsier 140 l restavfallsbeholder. De som har større eller mindre restavfallsbeholder, vil få et nytt gebyr i form av tilleggsgebyr eller fradragsgebyr. Det blir også nye fradragsgebyrer for abonnenter som samarbeider om beholdere, og for abonnenter som komposterer matavfallet hjemme.

I tabellen fremgår alle renovasjonsgebyrer med konsekvenser for de ulike abonnementene.

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir og plast hver 4 uke, kjøkkenavfall hver 2 uke, glass og metall hver 8 uke.)	2019	2020	2020
	eks mva	eks mva	inkl mva
Abonnementer som har liten restavfallsbeholder, 80 l:	2 167,00	1 765,00	2 206,25
Abonnenter som har normal restavfallsbeholder, 140 l	2 233,00	2 077,00	2 596,25
Abonnenter som har ekstra stor restavfallsbeholder, 240 l:	2 716,00	2 492,00	3 115,00

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir og plast hver 4 uke, kjøkkenavfall hver 2 uke, glass og metall hver 8 uke.)	2019	2020	2020
	eks mva	eks mva	inkl mva
Abonnenter som samarbeider om beholdere: (Dunkstørrelser har ingen betydning)	2 061,00	1 765,00	2 206,00
Restavfall 660 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	8 934,00	7 789,00	9 736,25
Restavfall 360 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	5 592,00	4 673,00	5 841,25
Abonnementsgebyr fritidsbygg og hytter: (50 % av standard gebyr)	1 115,00	1 039,00	1 298,75
Nye gebyrer som supplerer standard renovasjonsgebyr:			
Fradrag pr abonnent som samarbeider om beholdere. (15 % av standard gebyr)	-	-311,55	- 389,44
Fradrag for abonnenter med hjemmekompostering: (10 % av standardgebyr)	-	- 207,70	- 259,63
Tilleggsgebyr for abonnenter med stor beholder: (240 l) (20 % påslag av standardgebyr)	-	415,40	519,25

4. Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Feiegebyr for 2020 reduseres med 9,7 %. Nytt gebyr for fritidseiendommer fra 1.1.2019 er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

	2019	2020	2020
	eks mva	eks mva	inkl mva
Behovsprøvet feiing og tilsyn	352,00	318,00	397,50
Feiing av hytter og fritidsboliger:	669,00	604,00	755,00
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	609,28	604,00	755,00
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	609,28	604,00	755,00

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV 2020 FOR BYGGESAKER, KART- OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd. Gjeldende fra 1.1.2020

Oppsummert de viktigste endringer:

- Justeringer av pris for tjenester etter medgått tid Kap B, mer i tråd med nabokommuner
- Justeringer av byggesaksgebyr og nærmere presiseringer her. Det er sammenlignet med nabokommuner, og målet har vært en bedre kostnadsinndekning enn i dag.
- Purring på ferdigattester og meldinger av ikke-søknadspliktige tiltak er arbeidskrevende og det er lagt inn nytt gebyr for dette.
- Økning av grunngelyr for reguleringsplan og nærmere presiseringer ved endring av reguleringsplan.
- Justeringer av oppmålingsgebyr for bl.a. anleggseiendommer tilknyttet volum og utearealer på eierseksjon.
- Nødvendige justeringer og presiseringer for øvrig.
- Der satsene er endret fra i fjor, står fjorårstallene i parentes

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 og 15 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven
- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40
- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkelloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkelloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomstveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.

- § 2 Ikrafttreden: Denne forskrift trer i kraft samme dato som den blir kunngjort i Norsk Lovtidend.

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52
Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Alminnelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regnings oppgave fra avdeling for Arealforvaltning. Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad, tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger.

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekvirent måtte ha til gode. Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/rekvirent forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på kr 70,- ved første gangs varsel og kr 210,- ved andre gangs varsel (Sats for 2019 som for saker ellers i kommunen, tas forbehold om justering). Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis, men:

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Se for øvrig C18.

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Rammetillatelse/Igangsettingstillatelse og ferdigattest faktureres straks tillatelser gis. Midlertidig brukstillatelse faktureres for seg der dette er aktuelt.

Oppmålingsarbeid

Rekvirenten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer blir fakturert etter oppmålingsforretning og skal være betalt for matrikkelbrev blir utstedt. Ved utsatt oppmålingsforretning skal gebyret være betalt på forhånd. Der tinglysing er nødvendig vil tinglysingsgebyr kr 525,- komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21. Eventuelt dokumentavgift og pantebokutskrift kommer også i tillegg.

Gebyr for arbeid etter matrikkeloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert i samsvar med deflatoren fra 1.1. hvert år. For 2020 er deflator 3%

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader avdeling for Arealforvaltning har hatt med saken, eller anses åpenbart urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr, Jf. Kap. E6

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av gebyrregulativet som er fastsatt av kommunestyret.

Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser etter A5 og E6

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	(595) 720
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	(840) 1 000

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget. I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

C1 Situasjonskart		Satser
1	Situasjonskart inklusiv plandata og nabooppgave	250
2	Forenklet situasjonskart med nabooppgave	200

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan)kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	70
3	Kartplott A2	300
4	Kartplott A1	380
5	Kartplott A0	485
6	Bekreftet kopi av målebrev	250
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata		
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes per dekar etter en priskalkulator for:		
• Grunnkart (inkludert høydekurver og eiendomskart • Eiendomskart		
1	Utlevering av reguleringsplandata	1 405
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	265
For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet. Det er etablert automatisk leveranse av digitale kartdata via InfoLand. Gå til InfoLand via følgende link: http://www.eiendomsinfo.no/wps/infoland/ og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prismodell. Bestilling av eiendoms pakke i InfoLand kr 2 400 + mva. Tilvalg av produkter (eks.ROS) kr.200,-.		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1. Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling:

C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	(12595) 15 000
1.2	Boligbygg - tillegg på kr (2560) 6 000 pr boenhet utover den første.	
1.3	Hytteenhet	(12595) 15 000
1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks Garasjer/Carport som del av bolig	(6300) 8000 5 000
2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	(5250) 8 000
2.2	Garasje og uthus	(2625) 5 000
2.3	Tilbygg av ny boenhet	10 000
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m	
3.1	Tiltaksklasse 1	(12595) 16 000
3.2	Tiltaksklasse 2	(20990) 25 000
3.3	Tiltaksklasse 3	(41980) 50 000
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	(12595) 16 000
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VA-ledninger, kabler, antenner og lignende	3 975
4.2	Privat avløpsanlegg, både over og under 50 PE	3 975
4.3	Rehabilitering av privat avløp lik eller mindre enn 10 pe.	(2510) 1 000
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	1 325

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)		
1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	(2625) 3 500

C6 Tiltak etter § 20-1 d)		
Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)		
1	Endringer uten bygningsmessige arbeider	(2100) 3 700
2a	Endringer med små bygningsmessige arbeider	3 700
2b	Endringer med større bygningsmessige arbeider	(5250) 6 000
3	Bruksendring som medfører ny boenhet, gebyr pr. boenhet	6 000

C7 Tiltak etter § 20-1 e)		
1	Riving av bygg i vernekategori 3 og 4 (SEFRAK)	2165
2	Riving av bygg i vernekategori 1 og 2, samt innenfor kulturmiljøer etter kulturminneplanen	(4350) 4 000

3	Riving av bygg i tiltaksklasse 1 og landbruksbygg over 1000 m ²	3 500
4	Riving av bygg i tiltaksklasse 2 og 3	10 000
5	Tillegg i rivingssaker: Krever høring kr. 2000,- Krever politisk behandling kr. 2000,-	Inntil 4 000

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)

1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	(2100) 3 700
2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	(2100) 3 700

C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)

1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	(2100) 3 700

C10 Tiltak etter § 20-1 m)

Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år

1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	(3315) 4 000
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	(600) 2000
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	(2100) 3 000
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	(370) 1 500
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	(4195) 5 000
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	(2100) 3 000

For punkt 3 og 4 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg
Hvis saken krever jordlovsbehandling tilkommer gebyr etter D2

C11 Tiltak etter § 20-1 k)

Vesentlig terrenginngrep

1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende	(5250) 5 500
2	Støttemur, basseng, gjødselkum, brønn og lignende	(2625) 3 000

C12 Tiltak etter § 20-1 l)

Anlegg av veg eller parkeringsplass

1	Større anlegg (P-plass over 800 m ² eller veg over 500 m lengde)	(5250) 8 000
2	Mindre anlegg	(2100) 4 000

C13 Trinnvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	
2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	(3150) 4 000

C14 Endring av tillatelse		
1	Endring eller tilleggsmelding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	(2625) 3 500

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4		
1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m ² og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m ²) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Bygninger for husdyrhold	(7730) 10 000
1.2	Andre landbruksbygg	(5140) 5 500
2	Midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	(2100) 3 700
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a) (f.eks. tilbygg under 50m ² og garasjer under 70m ²)	(3150) 4 500
3.1	Endringstillatelse mindre tiltak på bebygd eiendom - pbl §20-4 a) og c)	1 855
4	Frittliggende bygg med BRA inntil 15m ² og mindre tilbygg uten bruksareal, inkl. også fasadeendring og mindre tilbygg	(2100) 2 500
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett eller er omtalt i C7	1 995

C16 Ferdigattester pbl § 21-10		
1	Ferdigattest for nytt avløpsanlegg og andre søknadspliktige tiltak	1 620
2	Ferdigattest for rehabilitering av avløpsanlegg lik eller mindre enn 10 pe og etter pbl §20-4 og mindre tiltak som tilbygg og pipe	540
3	Midlertidig brukstillatelse	1 000
4	Purregebyr av ferdigattester	1 000
5	Purregebyr av melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5) inkl. matrikkelføring av slike tiltak	1 000

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2		
1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven (jf §20-1) m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner	
1.1	Kan avgjøres uten høring	3 785
1.2	Andre myndigheter er høringspart	7 565
1.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 165
2	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter for mindre tiltak på bebygd eiendom, pbl §20-4, a) og c)	

2.1	Kan avgjøres uten høring	2 575
2.2	Andre myndigheter er høringspart	5 150
2.3	Tillegg for saker som krever politisk behandling	1 855
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
3	Dispensasjoner for enkle tiltak (mindre garasjer inntil 50 m2, tilbygg osv) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner som ikke ville vært søknadspliktig i plan. Gjelder tiltak etter Pbl §20-5 som ikke er i samsvar med plan	
3.1	Kan avgjøres uten høring	1 620
3.2	Andre myndigheter er høringspart	3 245
Det tas ikke byggesaksgebyr i tillegg siden dette gjelder tiltak som etter plan ikke er søknadspliktig.		

C18 Behandling av reguleringsplan		
1	Behandling av planprogram <i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram Arbeid saksbehandler gjør her faktureres etter Kap.B</i> <i>Gebyret beregnes og faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av planprogrammet</i>	15 450
2	Behandling av reguleringsplanforslag grunngebyr	(30 000) 35 000
18.2.1	Gebyr pr. daa første 10 daa	2 165
18.2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa	1 080
18.2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa	540
Med i arealet regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag . <i>Gebyret beregnes og faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av reguleringsplanen</i>		
3	For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven § 12-11 og § 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan. For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %	
4	Reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, 2. avsnitt For flere endringer i samme sak, kr. 2000,- i tillegg pr. endring Nødvendige kartendringer i SOSI-format kommer i tillegg	15 450
5	Ved endelig avslag på planforslag betales inntil 80 % av satsene	
6	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling. Gjelder både planprogram og reguleringsplaner	8 650
7	Planer som trekkes før sluttbehandling: Det betales inntil 80% av satsene.	
Forhåndskonferanse, befaring og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg. Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende nødvendige endringer bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologisk undersøkelse, grunnundersøkelse og støytredning.		

C19 Konsekvensutredninger (jf. Forskrift om konsekvensutredninger)	
I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I-tiltak, og i de tilfeller det blir utredningsplikt for vedlegg II-tiltak, skal det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr. Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18	5 410

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22		
1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3 Jf.byggesakforskriften §11-4, 6.ledd a og b	(1795) 2 000
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	(1795) 2 000

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader	
1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.	
1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettelige eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettelige eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Ilegging av overtredelsesgebyr inntil kr 10.000,- delegeres til rådmannen.
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.

C23 Avviksbehandling		
1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	850

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd	
1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivaretatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning

C25 Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a)

1	Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning, b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning, c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes. Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer. Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6

1	Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488. <i>Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreir virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.</i>

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner

1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.

C28 Kostnader tilknyttet politisk behandling

Saker som krever politisk behandling utover det som er nærmere presisert tilkommer et gebyr på kr. 2 100,-

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven §12

Øvre ramme for gebyr er fastsatt i Forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker av 1.1.2012

D1 Konsesjonsbehandling

1	Enkle/kurante saker	1 500
2	Andre saker	5 000

D2 Deling etter jordloven § 12

1	Enkle/kurante saker	1 000
2	Andre saker	2 000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet		
1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	17 995
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	2 655
1.3	For større arealer i LNF-områder utover 5 daa utregnes gebyr i forhold til ekstra medgått tid, se satser Kap.B	
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	
2.1	areal fra 0-250 m ²	6 650
2.2	areal fra 250-700 m ²	10 635
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 655
3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	3 985
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	335
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 50 m ²	(3000) 3 450
4.2	Areal fra 51-250 m ²	(5700) 6 150
4.3	Areal fra 251 m ² – 2000 m ²	(11500) 12 400
4.4	Areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	(2300) 2 450
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	(3870) 17 995
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	(325) 2 655
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgatte kostnader.	
6.1	Minstegebyr	(2580) 4 000
7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	
		3 985
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1.	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, fest grunn og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelder.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	6 975
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	10 635
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	
2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	(2580) 6 975
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	(5150) 10 635

E3 Arealoverføring		
1	Grunneiendom, fest grunn og jordsameie Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	9 970
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	15 945
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	2 655
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m ³	9 970
2.2	Volum fra 251-500 m ³	15 945
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	2 655

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning		
1	For inntil 2 punkter	3 320
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 335

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen <u>ikke</u> tidligere er koordinatbestemt eller klarlegging av rettigheter		
1	For inntil 2 punkter	5 975
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 335
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgåtte kostnader	

E5 Privat grenseavtale

1	For inntil 2 punkter	4 660
2	For hvert nytt punkt	670

Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid og medgåtte kostnader

E6 Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan avdelingsleder fastsette et passende gebyr.

E7 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken

1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.

E8 Utstedelse av matrikkelbrev

1	Matrikkelbrev inntil 10 sider	225
2	Matrikkelbrev over 10 sider	440

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7 og §15)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom

Utover søknadsgebyret kr. 2000,- beregnes timepris etter medgått tidsbruk etter Kap.B
Gebyr for eventuell oppmålingsforretning Kap.E1, utstedelse av matrikkelbrev Kap.E8 og tinglysning kommer i tillegg.

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

1	80 % av satsene i E1

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort

Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemnda i året